

Onderzoek energietransitie Amsterdam

Rapport I&O Research
15 december 2022

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2022/concept

Datum

december 2022

Opdrachtgever

Gemeente Amsterdam

Auteurs

Jord van Beek
Ronnie Maathuis

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Aanbevelingen	7
1 Inleiding	10
1.1 Probleemstelling	10
1.2 Onderzoeksopzet en respons	10
1.3 Leeswijzer	12
2 Kennis en houding energietransitie	14
2.1 Amsterdammers betrokken bij klimaatverandering	14
2.2 Amsterdammers zouden meer willen doen dan alleen 'quick fixes'	15
2.3 Hoge kosten belemmering voor de grotere acties	18
3 Aardgasvrij wonen	20
3.1 De eindbeslisser van de woning is aan zet, maar zeker ook rol voor de gemeente weggelegd	20
3.2 Geld zowel een drempel als een motivatie voor aardgasvrij wonen	23
4 Ondersteuning door de gemeente	25
4.1 Enige verdeeldheid ten aanzien van ambitie gemeente	25
4.2 Ondersteuning door de gemeente is vrijwel onbekend	26
4.3 Onbekend maakt onbemind	28
4.4 Behoefte aan advies op maat, het liefst online	30
A Bijlage 1: Vragenlijst Gemeente Amsterdam, energietransitie en aardgasvrij wonen	34
B Bijlage 2: Achtergrondkenmerken steekproef	42

Samenvatting

Amsterdammers zien de urgentie van de energietransitie en zijn bereid om met elkaar de overgang te maken naar een aardgasvrije stad. Echter, handelingsperspectief is er niet voor iedereen. Eindbeslissers zijn van je woning is leidend voor de relevantie van aardgasvrij wonen en het verduurzamen van de woning. De mate van relevantie hangt samen met hoeveel men zich erin verdiept, en dat doen met name de woningeigenaren (zonder vve). Gedreven door de recentelijke energiecrisis onderneemt een grote meerderheid onder de Amsterdammers thuis allerlei 'quick fixes'. Hoge investeringskosten vormen een barrière om meer te doen, ook voor eigenaren. Aardgasvrij is nog de grootste ver-van-mijn-bed-maatregel.

Het huidige ondersteuningsaanbod van de gemeente Amsterdam is velen onbekend. De gemeente kan een logisch vertrekpunt worden voor Amsterdammers in hun reis naar aardgasvrij, maar dat is zij nu nog niet. In de transitie naar een aardgasvrije stad verwachten Amsterdammers van de gemeente een proactieve en leidende rol. Een gidsfunctie; zonder dwang maar wel met een boodschap van saamhorigheid, urgentie, visie en daadkracht. Amsterdammers hebben qua informatie vooral behoefte aan inzicht in persoonlijke kosten en baten, advies voor de eigen specifieke woonsituatie, betrouwbaarheid van plannen & advies, en overzicht & structuur.

Thema A: Verduurzamen van de woning

De meerderheid van de Amsterdammers is bovenal **financieel gedreven** (64%) om te verduurzamen door de hoge energiekosten als gevolg van de recente energiecrisis. Daarnaast is ook het klimaat een sterke motivatie (44%). Het zich financieel kunnen veroorloven om te verduurzamen, lijkt dan ook een belangrijke eerste voorwaarde voor Amsterdammers om daadwerkelijk handen en voeten te geven aan hun klimaatbewustzijn. De financiële drijfveer uit zich vooral in de kleinere, goedkopere acties die Amsterdammers het afgelopen jaar thuis hebben ondernomen zoals de thermostaat lager zetten, duurzamere verlichting aanbrengen en minder ruimtes verwarmen.

Ruim driekwart (78%) maakt zich zorgen om klimaatverandering. Het is dus niet zo vreemd dat de meeste Amsterdammers **bereid** zijn om mee te doen aan de energietransitie. Uit de interviews blijkt dat men **begaan** is met de stad en de wereld, en dat men de **urgentie** ziet om als Amsterdammers **met elkaar** stappen te nemen om duurzamer te gaan wonen. Echter, de **mate van invloed** die men denkt te hebben om de eigen woning te kunnen verduurzamen, is groter voor eigenaren dan voor huurders. Geïnterviewde huurders geven aan zich **beperkt** of zelfs **machteloos** te voelen tegenover hun particuliere verhuurder of woningcorporatie als **eindbeslissers** over de woning.

De Amsterdammers willen wel graag hun huis verder **elektrificeren**, maar geven aan dat de **hoge kosten** van grotere maatregelen (zoals zonnepanelen, huisisolatie of een warmtepomp) een grote **barrière** vormen. Om die barrière te slechten, geven de geïnterviewden aan onder meer behoefte te hebben aan meer **voorspellend inzicht** in hoe de kosten zich gaan verhouden ten opzichte van de baten. Diegenen onder de geïnterviewden die (soms al een aantal jaar geleden) grotere investeringen hebben gemaakt zoals in zonnepanelen of muurisolatie (de zogenoemde 'koplopers'), bleken voornamelijk eigenaren zonder vve. De belangrijkste reden om nú iets te doen zijn de gestegen energiekosten.

Dat je daarmee de woning verduurzaamt en je op die manier een bijdrage levert aan het terugdringen van klimaatverandering komt goed uit en past bij de **verantwoordelijkheid** die Amsterdammers willen nemen.

Thema B: Aardgasvrij wonen

De meeste Amsterdammers begrijpen dat van het gas af gaan onderdeel uitmaakt van de bredere energietransitie. Onder het merendeel leeft er wel **twijfel** en **onduidelijkheid** hóé men aardgasvrij wonen kan bereiken. Zo is ruim twee derde (68%) niet tot slechts een beetje op de hoogte van de mogelijkheden. Een kleine groep (3%) geeft aan überhaupt niet met de ontwikkeling naar aardgasvrij wonen mee te kunnen én willen.

De beperkte kennis en relevantie onder veel Amsterdammers maakt van het gas af gaan de grootste **ver-van-mijn-bed-maatregel** onder de grotere verduurzamende investeringen. Met 29 procent wordt de warmtepomp het meest genoemd van de voorgelegde concrete maatregelen om meer over te weten te willen komen. De kennis van Amsterdammers over aardgasvrij wonen loopt wel uiteen wat betreft de woonprofielen. Jezelf als de **eindbeslisser** zien om met je woning van het gas af te gaan, lijkt leidend voor de mate van kennis en relevantie. Geïnterviewde eigenaren zonder vve lijken vaker al informatie opgezocht te hebben, ten opzichte van eigenaren met vve en huurders die zichzelf niet als eindbeslissers zien.

Het zijn vooral eigenaren die de warmtepomp op de radar hebben als een concrete maatregel om van het gas af te kunnen gaan. Echter, uit de interviews lijkt ook de kennis van de geïnformeerde eigenaren niet verder te gaan dan dat het om een (vaak nog) te dure investering gaat; weinigen kunnen uitleggen wat de werking van een warmtepomp is en wat het hen biedt. Diegenen die een warmtepomp overwegen zitten vooral nog met **technische en praktische vragen**. Een enkeling begrijpt dat een goed geïsoleerd huis een belangrijke voorwaarde is.

De grootste verantwoordelijkheid om thuis van het gas af te gaan, ligt voor de Amsterdammers bij de eindbeslisser: de huiseigenaar, vve, woningcorporatie of de particuliere verhuurder. Maar ongeacht de woonsituatie dicht men ook **de gemeente** een belangrijke rol toe. Zo vindt 80 procent van de Amsterdammers het belangrijk dat de gemeente stappen onderneemt tegen klimaatverandering. Sterker nog, de geïnterviewde Amsterdammers verwachten van de gemeente een **voortrekkersrol** en **leiderschap**. Zij verwachten dat de gemeente het **initiatief** neemt en hen **proactief** naar een aardgasvrij Amsterdam gidst. Men vindt het daarbij belangrijk dat de gemeente hierbij wel **urgentie** maar **geen dwang** uitstraalt; dat we dit **met zijn allen** moeten gaan doen is deze Amsterdammers wel duidelijk.

Amsterdammers ervaren **twijfel** hoe en wanneer van het gas te gaan. Dit lijkt zich ook te uiten in enige **verdeeldheid** of men achter de ambitie van de gemeente staat om in 2040 van het gas af te zijn. Ook is men verdeeld over de verwachting of men met het eigen huis in dat jaar van het gas af denkt te kunnen zijn. De geïnterviewden geven aan dat zij de plannen van de gemeente om van het gas af te gaan nog te **onduidelijk** en **vrijblijvend** vinden. Bij sommigen leidt de ervaren onduidelijkheid tot een **passieve, afwachtende houding**. Het ervaren **gebrek aan visie** doet bij hen **afbreuk aan het gepercipieerde handelingsperspectief**. Wanneer er een verankerd plan van de gemeente zou liggen voor het eigen woonblok, buurt of stadsdeel hebben de geïnterviewden ook het gevoel dat ze (financieel) kunnen **anticiperen**. En dat ze de gemeente aan de gemaakte afspraken kunnen houden.

Thema C: Ondersteuning van de gemeente Amsterdam

Een grote meerderheid van de Amsterdammers (89%) geeft aan niet tot nauwelijks op de hoogte te zijn van het huidige ondersteuningsaanbod van de gemeente Amsterdam om met de woning van het gas af te gaan. Bijna twee derde (62%) kent **geen** van de voorlegde gemeentelijke informatiebronnen. Uit de interviews blijkt dat men de gemeente Amsterdam hierbij ook niet als afzender lijkt te herkennen. De geïnterviewde Amsterdammers plaatsen het gemeentelijke aanbod van verschillende initiatieven en organisaties verder binnen de context van het **enorme aanbod** aan (online) informatie dat over het verduurzamen van de woning te vinden is. De veelheid aan bronnen maakt dat zij soms door de bomen het bos niet meer zien. Doordat zij met deze attitude het aanbod van de gemeente bekijken, maakt dat sommigen er op voorhand **tegen opzien** om zich in de informatie te verdiepen. Zij geven daarom aan in eerste instantie vooral behoefte te hebben aan meer **structuur en overzicht** in de informatie.

Ruim vier op de tien Amsterdammers (43%) zien de website van de gemeente als dé informatiebron. De website kan in de ogen van de geïnterviewde Amsterdammers een **wegwijzer** en een **logisch vertrekpunt** zijn, maar dat is het momenteel nog niet. De website van de gemeente kan voor de geïnterviewden in potentie ook de poort zijn naar **betrouwbare informatie**. Dit ook vanwege de enige **achterdocht** die Amsterdammers ervaren ten aanzien van commerciële aanbieders. En vanwege de generieke producten & diensten die men daarbij verwacht. Bij het verwijzen naar commerciële partijen kan de gemeente optreden als een soort van **keurmeester**. Ook **tastbare succesverhalen** en **mond-tot-mond-aanbevelingen** van gelijken/lotgenoten lijken hen betrouwbaarheid te bieden.

Amsterdam kent een heel **divers palet** aan woonsituaties. Dit maakt het verduurzamen van woningen in de ogen van de geïnterviewde Amsterdammers een **lokale aangelegenheid**. Zij zien daarom de gemeente als het **aangewezen overheidsorgaan** om de transitie te leiden, bij voorkeur met een wijkgerichte aanpak. De diversiteit van wonen in Amsterdam maakt ook dat inwoners op zoek zijn naar informatie over verduurzaming die voor hun **specifieke woonsituatie** van toepassing is. Bijna een kwart (23%) van de Amsterdammers wil informatie ontvangen die voor hen persoonlijk is en past bij de mate van zeggenschap over de woning (huur/koop/vve) en het type woning waar zij in wonen (appartement, Rijksmonument, woonboot, etc.). Daarnaast betekent de diversiteit van Amsterdam in de ogen van de geïnterviewden ook dat de gemeente de verantwoordelijkheid draagt om **alle Amsterdammers** goed te bereiken.

Bijna een kwart (24%) van de Amsterdammers zegt vooral **financiële ondersteuning** van de gemeente te missen bij het verduurzamen van de woning. De gewenste invulling van die financiële ondersteuning lijkt wel enkele **nuances** met zich mee te dragen. Met respectievelijk 39 procent en 34 procent willen Amsterdammers namelijk zowel 'advies op maat voor de eigen woonsituatie' alsmede meer 'informatie over subsidies en financieringsmogelijkheden'. Tijdens de interviews werd deze **samenhang** tussen het gewenste maatwerk en financiële ondersteuning verder verduidelijkt. Zo is het voor de geïnterviewde Amsterdammers belangrijk om zowel de **kosten als de baten** inzichtelijk te krijgen. En inzicht in de baten is voor hen **tweeledig**: ze willen niet alleen weten wat hun eigen **financiële winst** is, maar verwachten ook dat de gemeente de **gezamenlijke klimaatwinst** inzichtelijk maakt.

Aanbevelingen

Dat uit het onderzoek blijkt dat de meerderheid van de Amsterdammers onbekend is met het ondersteuningsaanbod van de gemeente en men het niet altijd als het aanbod van de gemeente herkent, maakt dat er bovenal een taak voor de gemeente ligt om in haar communicatie het huidige aanbod beter onder de aandacht te brengen. Gebaseerd op de kennis, houding en behoeften van Amsterdammers als het gaat om het verduurzamen van de woning en aardgasvrij wonen, zal de communicatie aan een aantal voorwaarden moeten voldoen:

Saamhorigheid & leiderschap

- Speel in op het gevoel van saamhorigheid onder Amsterdammers. Toon de urgentie dat we als stad met elkaar in hetzelfde schuitje zitten en nu in actie komen voor het klimaat.
- Wees niet te dwingend of belerend – Amsterdammers weten dat het nu moet en dat men een eigen verantwoordelijkheid heeft – maar trek als gemeente de kar om proactief het ‘stille midden’ in beweging te krijgen.

Visie & daadkracht

- Verlaag de drempel voor Amsterdammers met een concreet toekomstperspectief waarop men kan (ver)bouwen. Aardgasvrij vraagt om eigen investeringen, en Amsterdammers willen weliswaar financieel bijdragen maar ook kunnen anticiperen. Bied ze het plan voor het eigen woonblok, buurt of stadsdeel waar ze de gemeente aan kunnen houden. Zorg dat de communicatie ook aansluit op woonblok, buurt of stadsdeel.

Structuur & overzicht

- Breng structuur en overzicht aan in het aanbod aan losse initiatieven en organisaties die samen het gemeentelijke ondersteuningsaanbod vormen.
- Fungeer als een lokale, betrouwbare wegwijzer om Amsterdammers te verbinden aan partnerorganisaties, maar wees bewust van enige achterdocht die Amsterdammers ervaren ten aanzien van commerciële aanbieders en de generieke producten & diensten die men hierbij verwacht.
- Wees bewust van de onduidelijkheid en onoverzichtelijkheid waar het gebruik van eigen namen, logo's of sublabels bij (aan derden uitbestede) initiatieven mogelijk toe kan leiden. Zorg ervoor dat wanneer de gemeente de afzender is, dit ook in een omschrijving terugkomt, evenals een herkenbare beschrijving van wat het initiatief inhoudt.

Advies & ondersteuning op maat

- Bied Amsterdammers advies voor het verduurzamen op het niveau van de woonsituatie, bijvoorbeeld wanneer men te maken heeft met een vve, verhuurder, Rijksmonument of woonboot.
- Bied informatie aan op wijkniveau, zodat deze dichter bij de bewoner aansluit en daarmee meer advies en ondersteuning op maat wordt.
- Bied huurders meer handelingsperspectief en laat hen zich sterker voelen staan tegenover de machtige woningcorporatie of particuliere verhuurder. Communiceer bijvoorbeeld meer wat de gemeente doet om verhuurders te bewegen om te verduurzamen. Met meer handelingsperspectief ervaren huurders meer relevantie en zullen zij daardoor mogelijk zelf meer informatie vergaren.

- Speel in op de kracht van mond-op-mond-aanbevelingen en deel tastbare succesverhalen van andere Amsterdammers.
- Geef Amsterdammers op individueel niveau inzicht in de kosten van toekomstige investeringen en splits de baten uit naar wat het een bewoner zelf financieel oplevert en wat het de stad en de wereld aan klimaatwinst oplevert.
- Wees er voor alle Amsterdammers, denk bijvoorbeeld aan de vindbaarheid en bekendheid van meertalige informatie.

Inleiding

1 Inleiding

1.1 Probleemstelling

Aardgas is een fossiele brandstof en is niet oneindig voorradig. Op dit moment gebruiken bijna alle Nederlandse huizen, bedrijven, scholen, ziekenhuizen en andere gebouwen aardgas ter verwarming of in de keuken. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat in 2030 de uitstoot van broeikasgassen is gehalveerd en dat Nederland in 2050 helemaal draait op duurzame energie. Hiervoor is het van belang dat men overstapt van aardgas op duurzame energiebronnen, zoals zon, wind of water. Hierin hebben gemeenten een belangrijke rol te spelen, zo ook de gemeente Amsterdam.

Het stadsbestuur van Amsterdam wil dat Amsterdam in 2040 aardgasvrij is om de stad leefbaar, gezond en toekomstgericht te maken in lijn met de klimaatdoelstellingen. Momenteel gebruikt de stad veel aardgas; bijna 90 procent van de warmte in woningen en bedrijven komt van deze energiebron¹. De gemeente begeleidt het aardgasvrij maken van de buurten en wil daarbij partners en bewoners betrekken. In de komende jaren worden hiervoor buurtuitvoeringsplannen gemaakt². Hiervoor is het van belang om inzicht te krijgen hoe de gemeente Amsterdammers kennis kan laat nemen van de weg naar aardgasvrij wonen en alle stappen die daarbij horen.

Namens de gemeente Amsterdam voerden wij dit onderzoek uit naar het handelingsperspectief over de energietransitie die Amsterdammers door gaan maken. De doelstelling van het onderzoek is om inzicht te krijgen in hoe de gemeente Amsterdam haar inwoners kan laten kennismaken van de stappen die zij kunnen nemen voor het verduurzamen van de woning en aardgasvrij wonen en hen daarin kan motiveren, faciliteren en ontzorgen. Met deze uitkomsten wil de gemeente handvatten krijgen voor een gerichte communicatiestrategie naar bewoners. Hierbij is de hoofdvraag:

In hoeverre sluit het ondersteuningsaanbod van de gemeente Amsterdam aan op de kennis, houding en behoeften van Amsterdammers als het gaat om het verduurzamen van de woning en aardgasvrij wonen?

1.2 Onderzoekopzet en respons

Voor dit onderzoek hebben wij een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden toegepast. Eerst is begonnen met een kwantitatieve analyse door middel van een vragenlijst (Bijlage 1). Op basis daarvan is een kwalitatieve verdiepende slag gemaakt om achter het ‘waarom?’ te komen van de resultaten die uit de vragenlijst naar voren kwamen.

We hebben Amsterdammers benaderd om een online vragenlijst in te vullen, via het I&O Research Panel en de externe panels van PanelClix en Panel Inzicht (Tabel 1.1 - Respons uitgesplitst naar de verschillende gebruikte panels). De dataverzameling vond plaats van vrijdag 30 september tot en met vrijdag 14 oktober. In totaal hebben 1.439 Amsterdammers de vragenlijst

¹ <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/volg-beleid/duurzaamheid/aardgasvrij/>

² <https://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/duurzaam-amsterdam/aardgasvrij/aardgasvrije-buurten/>

ingevuld. De resultaten voor deze groep zijn gewogen naar leeftijd en geslacht en zijn daarmee representatief voor deze kenmerken.

Tabel 1.1 - Respons uitgesplitst naar de verschillende gebruikte panels

	Aantal	Percentage
I&O Research Panel	554	39%
PanelClix	636	44%
Panel Inzicht	249	17%
Totaal	1.439	100%

Naast leeftijd en geslacht, is ook gekeken naar opleidingsniveau, inkomen, woonsituatie (koop of huur) en het stadsdeel waar de respondent woont. Iets meer dan de helft van de steekproef (53%) bestond uit huurders. In de steekproef had zestig procent een hoog opleidingsniveau. Hier is niet op gewogen, dus de resultaten zullen niet in alle gevallen representatief zijn voor lager opgeleiden. Voor ieder stadsdeel was er voldoende respons om onderlinge significante verschillen te kunnen benoemen. Uitsplitsingen naar alle achtergrondvariabelen zijn opgenomen in Bijlage 2.

In de vragenlijst hebben wij aan respondenten gevraagd of zij bereid waren om ook deel te nemen aan een groeps gesprek om extra duiding te geven aan de resultaten. Zij konden dan hun contactgegevens doorgeven, zodat wij ze konden benaderen voor de groeps gesprekken. In totaal zijn er drie groeps gesprekken geweest, hierna aangeduid als focusgroepen:

- 1 mensen met een koopwoning zonder vve;
- 2 mensen met een koopwoning met vve;
- 3 mensen met een huurwoning.

Voor mensen met een koopwoning met vve en mensen met een huurwoning waren er genoeg aanmeldingen via de vragenlijst, maar voor mensen met een koopwoning zonder vve zijn er extra mensen gezocht die mee wilden doen met de focusgroep. Uiteindelijk bestonden de focusgroepen uit respectievelijk vier, zeven en vijf deelnemers.

Bij het selecteren van deelnemers voor de focusgroepen is een balans gezocht in geslacht, leeftijd en stadsdeel waar de respondent woont. Wel is het zo dat zij zichzelf hebben opgegeven voor de focusgroepen, dus er is sprake van enige selectiebias. Dit zijn mensen die waarschijnlijk relatief betrokken zijn bij het onderwerp duurzaamheid en zij zijn daarmee niet representatief voor alle Amsterdammers. De resultaten uit deze focusgroepen zijn dan ook bedoeld om extra duiding te geven aan de kwantitatieve resultaten en niet om harde uitspraken te doen over alle inwoners van de gemeente Amsterdam.

1.3 Leeswijzer

We zijn dit rapport begonnen met een managementsamenvatting, onze aanbevelingen en deze introductie. Hoofdstuk 2 gaat over de algemene kennis en houding tegenover de energietransitie en de verduurzamende maatregelen die men al heeft genomen. Hoofdstuk 3 gaat specifiek over de kennis en houding ten opzichte van aardgasvrij wonen en de maatregelen die men bereid is hiervoor te nemen. Hoofdstuk 4 gaat in op hoe de ondersteuning die de gemeente Amsterdam biedt om te verduurzamen, aansluit bij de behoeften van de Amsterdammers. De gebruikte vragenlijst en de respons naar achtergrondkenmerken staan in de bijlagen.

Waar we in het rapport spreken over ‘Amsterdammers’ of ‘Inwoners’, gaat het om de resultaten uit het kwantitatieve deel die gewogen en representatief zijn voor alle Amsterdammers. Wanneer we spreken over ‘geïnterviewde Amsterdammers’ gaat het om de mensen die deelnamen aan de focusgroepen en deze uitspraken zijn indicatief.

De percentages in deze rapportage worden afgerond op hele cijfers. Hierdoor tellen de percentages in sommige figuren en tabellen op tot 99 of 101 procent. We benoemen verschillen tussen (sub)groepen van Amsterdammers in de tekst. Bij alle benoemde verschillen gaat het om statistisch significante verschillen ($p < 0,05$).

Resultaten

2 Kennis en houding energietransitie

In dit hoofdstuk gaan we in op de algemene kennis en houding ten aanzien van de energietransitie en het verduurzamen van de woning. Daar valt aardgasvrij wonen ook onder, maar dit zal in meer detail worden besproken in hoofdstuk 3.

Voordat we ingaan op de handelingen die Amsterdammers hebben gedaan in het kader van de energietransitie, is het belangrijk dat we duidelijk hebben waar we over praten als we de term 'energietransitie' gebruiken. We hebben Amsterdammers gevraagd waar zij bij deze term aan denken. Veel mensen noemen de overgang van fossiele brandstoffen naar een nieuwe, andere en/of vooral ook duurzame energiebron. Regelmatig wordt hierbij ook 'van het gas af' genoemd.

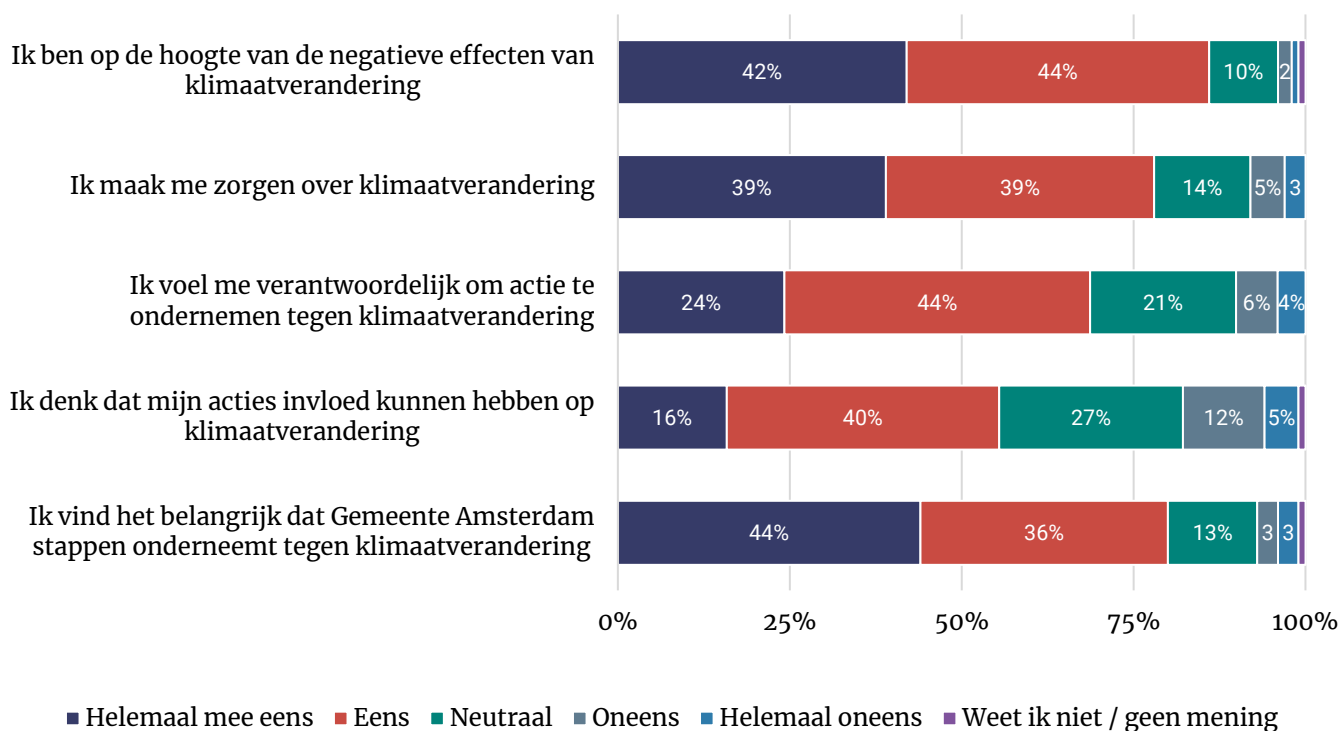
2.1 Amsterdammers betrokken bij klimaatverandering

Amsterdammers zijn goed op de hoogte van de negatieve effecten van klimaatverandering (Figuur 2.1). Slechts 3 procent van alle Amsterdammers zegt hiervan niet op de hoogte te zijn. Mensen met een hoog opleidingsniveau en jongeren (18-39 jaar) zijn het vaker helemaal eens met de stelling dat zij goed op de hoogte zijn. Ook zijn Amsterdammers in het Centrum en in Oost het vaker helemaal eens met de stelling dan Amsterdammers in Noord, Nieuw-West en Zuidoost. Bijna acht op de tien (78%) Amsterdammers maken zich zorgen over klimaatverandering. Vrouwen maken zich meer zorgen dan mannen (81% vs. 74%) en de zorgen zijn ook hoger onder jongeren, mensen met een hoog opleidingsniveau, mensen met een bovenmodaal inkomen en mensen in een koopwoning met een vve.

Waar 78 procent zegt zich zorgen te maken over klimaatverandering, voelt 68 procent zich verantwoordelijk om zelf actie te ondernemen en denkt nog maar 56 procent dat hun acties ook daadwerkelijk van invloed zijn op klimaatverandering. De mate van invloed die men denkt te hebben om de eigen woning te kunnen verduurzamen, is groter voor eigenaren dan voor huurders. Geïnterviewde huurders geven aan zich beperkt of zelfs machteloos te voelen tegenover hun particuliere verhuurder of woningcorporatie als eindbeslissers over de woning. Dat 44 procent denkt dat hun eigen acties geen invloed hebben op klimaatverandering, betekent niet dat zij de aanpak van klimaatverandering überhaupt zinloos achten. Zo vinden acht op de tien Amsterdammers het namelijk belangrijk dat de gemeente Amsterdam stappen tegen klimaatverandering onderneemt.

We vinden sterke correlaties tussen de antwoorden die Amsterdammers geven op de vijf voorgelegde stellingen. Dat wil zeggen, mensen zijn het vaak met alle stellingen (helemaal) eens of (helemaal) oneens. Deze laatste groep is relatief klein: principiële weerstand tegen het ondernemen van stappen tegen klimaatverandering lijkt beperkt te zijn tot minder dan 10 procent van de Amsterdammers. Uit de interviews blijkt dat de meeste Amsterdammers begaan zijn met de stad en de wereld, en dat men de urgentie ziet om als Amsterdammers met elkaar stappen te nemen om duurzamer te gaan wonen.

Figuur 2.1 – Houding ten aanzien van klimaatverandering (n=1439)

2.2 Amsterdammers zouden meer willen doen dan alleen ‘quick fixes’

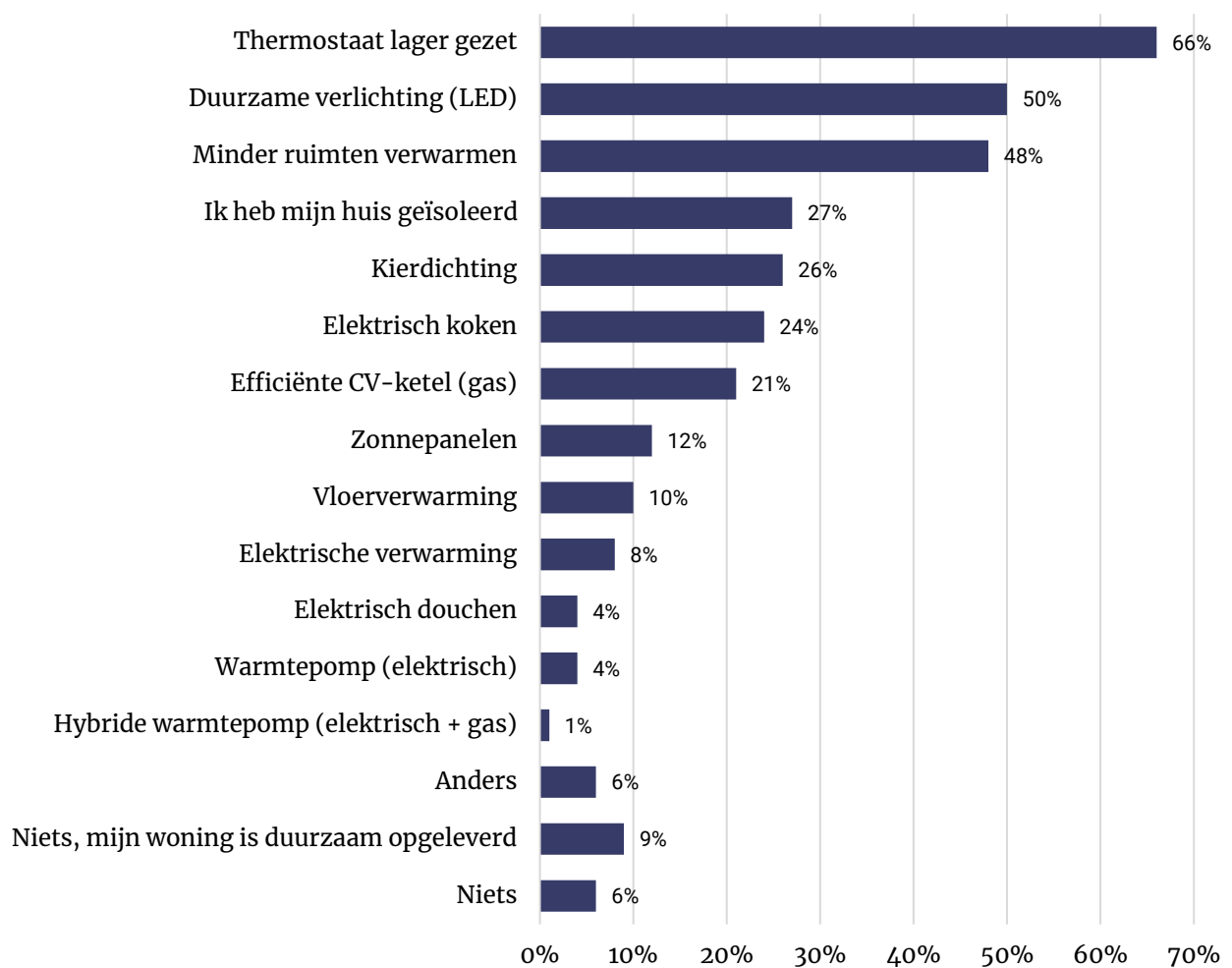
Bijna alle Amsterdammers hebben al korte termijnacties ondernomen om de woning te verduurzamen en, meer in het bijzonder, om energie te besparen (Figuur 2.2). Twee op de drie (66%) hebben de thermostaat lager gezet en de helft heeft duurzame verlichting (LED) genomen en/of verwarmt minder ruimtes. Dit zijn relatief eenvoudige en goedkope acties voor op de korte termijn, ook wel ‘quick fixes’ genoemd. Meer ingrijpende acties voor de lange termijn, zoals isolatie, zonnepanelen en een warmtepomp, zijn door minder Amsterdammers ondernomen. Slechts 6 procent heeft helemaal geen acties ondernomen om de woning te verduurzamen.

Vrouwen hebben vaker de thermostaat lager gezet en minder ruimtes verwarmd dan mannen. Mannen hebben juist vaker een warmtepomp (elektrisch of hybride) genomen. Mensen met een hoog opleidingsniveau en mensen met een boven modaal inkomen hebben over het algemeen meer acties ondernomen dan mensen met een laag opleidingsniveau en mensen met een beneden modaal inkomen. Deze verschillen lijken vooral samen te hangen met de specifieke woonsituatie: mensen met een koopwoning zijn voornamelijk hoog opgeleid met een boven modaal inkomen, terwijl mensen in een huurwoning vaker laag opgeleid zijn en een beneden modaal inkomen hebben.

Het hebben van een koop- of huurwoning is in veel gevallen doorslaggevend als het gaat om het ondernemen van acties om te verduurzamen. Voor bijna alle acties geldt dat mensen in een koopwoning dit vaker doen dan mensen in een huurwoning. Zeggenschap over de eigen woning is daarbij heel belangrijk. Dit is ook te zien als we de eigenaren met en zonder vve vergelijken. Ingrijpende acties als isolatie, vloerverwarming, de aanleg van een (hybride) warmtepomp en zonnepanelen worden vaker uitgevoerd in koopwoningen zonder vve. Maar ook acties waarbij zeggenschap een kleinere rol speelt (zoals minder ruimtes verwarmen) worden vaker uitgevoerd door mensen in een koopwoning dan door mensen in een huurwoning. Dit zou echter verklaard kunnen worden doordat mensen in een huurwoning minder vaak hun huis isoleren, waardoor het verwarmen van minder ruimtes een groter verlies aan comfort met zich meebrengt.

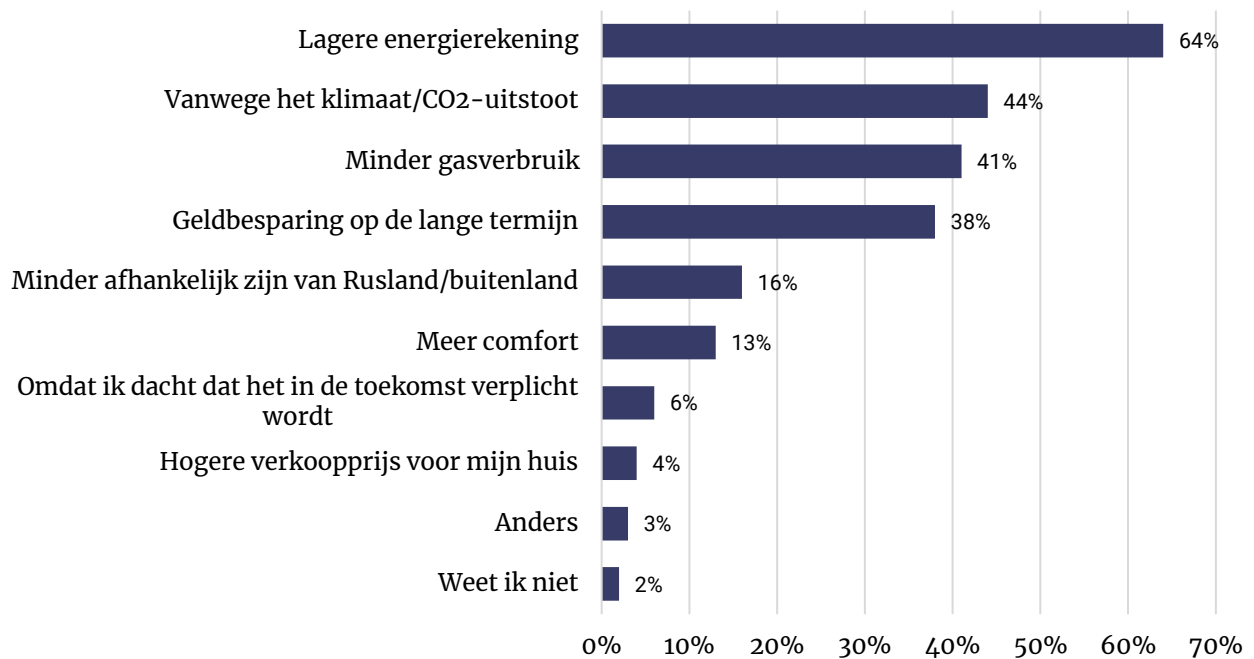
Figuur 2.2 – Heeft u een van de volgende acties ondernomen om uw woning te verduurzamen of aardgasvrij te maken? (n=1439)

Hoewel de Amsterdammers aangeven dat het klimaat een sterke motivatie is om te verduurzamen (44%), zijn zij bovenal financieel gedreven (64%) door de (verwachte) hoge energiekosten als gevolg van de recente energiecrisis (Figuur 2.3). Een lagere energierekening is meer voor huurders dan voor eigenaren een belangrijke reden om te verduurzamen. De financiële drijfveer uit zich vooral in de kleinere, goedkopere acties die Amsterdammers het afgelopen jaar thuis hebben ondernomen zoals de thermostaat lager zetten, duurzamere verlichting aanbrengen en minder ruimtes verwarmen.

Figuur 2.3 - Wat waren voor u de meest belangrijke redenen waarom u voor deze acties heeft gekozen? (n=1237)

De Amsterdammers willen wel graag hun huis verder elektrificeren, maar geven aan dat de hoge kosten van grotere maatregelen (zoals zonnepanelen, huisisolatie of een warmtepomp) een grote barrière vormen, ook voor eigenaren. Om die barrière te slechten, geven de geïnterviewden aan onder meer behoefte te hebben aan meer voorspellend inzicht in hoe de kosten zich gaan verhouden ten opzichte van de baten. Diegenen onder de geïnterviewden die al (een aantal jaar geleden) grotere investeringen hebben gemaakt zoals in zonnepanelen of muurisolatie (de zogenoemde ‘koplopers’), bleken voornamelijk eigenaren zonder vve. De belangrijkste reden om nú iets te doen zijn de gestegen energiekosten. Dat je daarmee de woning verduurzaamt en je op die manier een bijdrage levert aan het terugdringen van klimaatverandering komt goed uit en past bij de verantwoordelijkheid die Amsterdammers willen nemen.

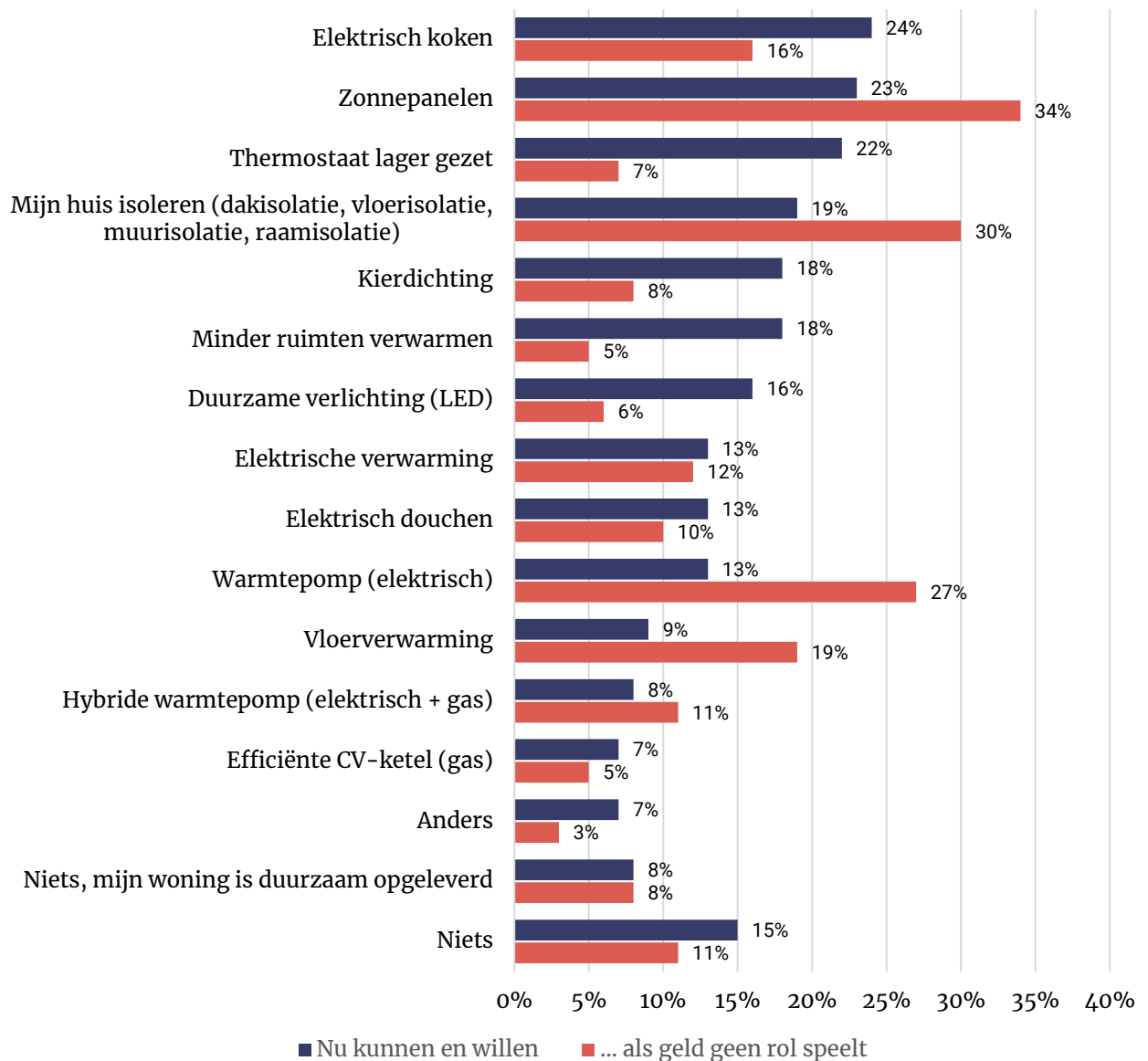
2.3 Hoge kosten belemmering voor de grotere acties

Naast wat Amsterdammers al hebben gedaan, hebben wij hen ook gevraagd wat zij graag nog kunnen en willen ondernemen aan verduurzamende acties. We hebben gevraagd wat zij op dit moment zouden kunnen en willen doen en wat ze zouden willen doen als geld geen rol zou spelen (Figuur 2.4). Als we deze vragen combineren, kunnen we een viertal categorieën onderscheiden waarin de verduurzamende acties in te delen zijn:

- 1. Acties die mensen kunnen en willen ondernemen, waarbij geld geen rol speelt**
Onder de eerste categorie valt met name elektrisch koken. Ongeveer een kwart van de Amsterdammers (24%) zou nu kunnen en willen overstappen op elektrisch koken. Dit geldt voor alle woning situaties.
- 2. Acties die mensen graag zouden willen ondernemen, maar waarvoor zij de kosten als een te grote belemmering zien**
Onder de tweede categorie vallen zonnepanelen, isolatie, een elektrische warmtepomp en vloerverwarming. Zonnepanelen zou ongeveer een kwart van de mensen (23%) nu al kunnen en willen nemen maar als geld geen rol speelt, stijgt dit tot meer dan een derde (34%). Eigenaren en huurders geven in dezelfde mate aan dat zij nu graag zonnepanelen zouden kunnen en willen nemen, maar bij huurders stijgt dit percentage sterker als geld geen rol speelt. Hierbij speelt mee dat eigenaren vaker al zonnepanelen hebben dan huurders. Voor een warmtepomp en vloerverwarming verdubbelt het percentage mensen dat het zou kunnen en willen nemen als geld geen rol zou spelen. Dit geldt meer voor eigenaren dan voor huurders.
- 3. Acties die mensen nu wel zouden willen ondernemen, maar die ze niet meer zouden doen als geld geen rol meer zou spelen**
Onder de derde categorie vallen het lager zetten van de thermostaat, kierdichting, het verwarmen van minder ruimten en duurzame verlichting (LED). Dit zijn de quick fixes, zoals eerder in dit hoofdstuk is besproken. Als geld geen rol zou spelen, zouden mensen deze acties minder vaak willen ondernemen. Dit kan op verschillende manieren geïnterpreteerd worden.

De meest aannemelijke verklaring op basis van de cijfers is dat mensen deze acties nu kunnen en willen doen omdat de grotere en meer ingrijpende acties voor hen niet mogelijk zijn. Als geld dan geen rol zou spelen, dan zouden zij eerder kiezen voor de grotere maatregelen als zonnepanelen en een warmtepomp, dan voor dezelfde quick fixes als ze nu zouden doen.
- 4. Acties die mensen nu niet kunnen en willen ondernemen, maar ook niet willen wanneer geld geen rol zou spelen**
Onder de laatste categorie vallen elektrisch douchen/verwarmen, een hybride warmtepomp en een efficiënte cv-ketel. Dit zijn acties waar mensen niet warm voor lopen, ongeacht of geld een rol speelt. Een hybride warmtepomp en efficiënte cv-ketel zijn acties die kunnen worden gezien als een soort tussenstap. Het zijn duurzamere opties dan een standaard cv-ketel, maar als iedereen volledig aardgasvrij moet wonen, moeten ook die duurzamere opties weer plaatsmaken voor bijvoorbeeld een volledig elektrische warmtepomp.

Op dit moment zou 15 procent van de Amsterdammers niet kunnen en willen verduurzamen. Voor het merendeel van hen is dit niet vanwege financiële redenen, te zien aan het feit dat 11 procent nog steeds niks zou doen als geld geen rol speelt. Dat betekent dat er voor deze groep andere barrières zijn, zoals een gebrek aan zeggenschap over de woning, of dat zij simpelweg geen interesse hebben om te verduurzamen.

Figuur 2.4 - Welk van de volgende acties om uw woning (verder) te verduurzamen of aardgas vrij te maken zou u kunnen en ook willen ondernemen? En als geld geen rol zou spelen?

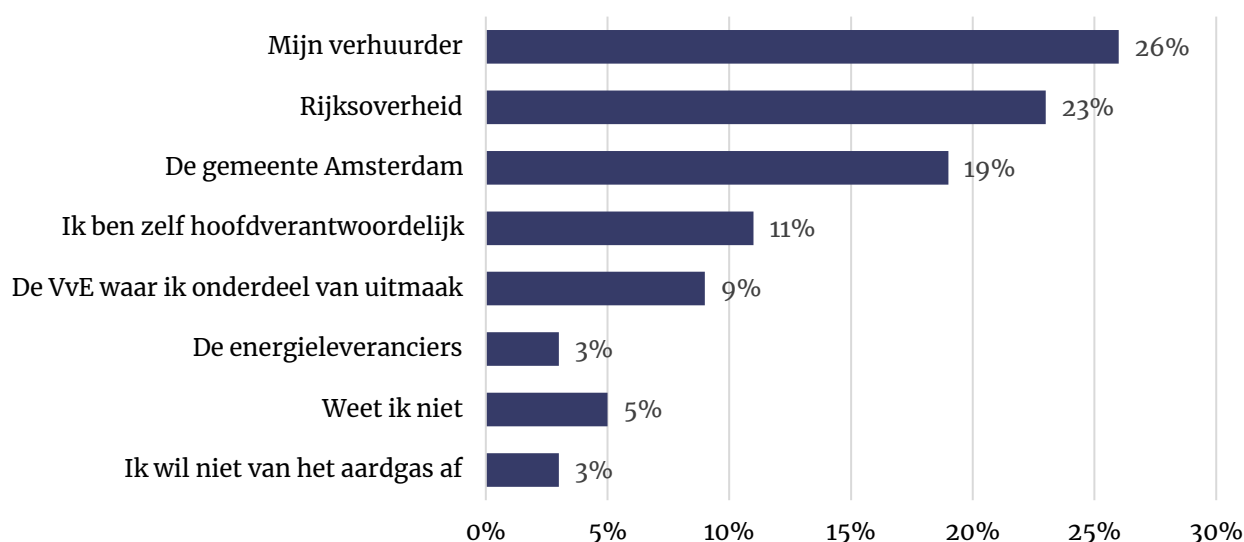

3 Aardgasvrij wonen

3.1 De eindbeslissers van de woning is aan zet, maar zeker ook rol voor de gemeente weggelegd

De gemeente Amsterdam heeft de ambitie om in 2040 aardgasvrij te zijn, maar er is verdeeldheid over wie er verantwoordelijk is/zijn om dat te regelen (Figuur 3.1). Ongeveer een kwart van de Amsterdammers (26%) vindt hun verhuurder voornamelijk verantwoordelijk. Ook de Rijksoverheid en de gemeente Amsterdam worden regelmatig genoemd. Deze resultaten hangen sterk samen met de woonsituatie waarin men zich bevindt. De grootste verantwoordelijkheid om thuis van het gas af te gaan, ligt voor de Amsterdammers bij de eindbeslissers: de huiseigenaar, vve, woningcorporatie of de particuliere verhuurder. De energieleveranciers worden amper genoemd als verantwoordelijke in het aardgasvrij maken. Jezelf benoemen als hoofdverantwoordelijke wordt vrijwel uitsluitend door eigenaren gedaan en nauwelijks door huurders. Mannen zeggen vaker dan vrouwen dat zij zelf hoofdverantwoordelijk zijn, vrouwen noemen vaker de verhuurder als hoofdverantwoordelijke.

Figuur 3.1 - Bij wie ligt volgens u de grootste verantwoordelijkheid om uw woning aardgasvrij te maken? (n=1439)

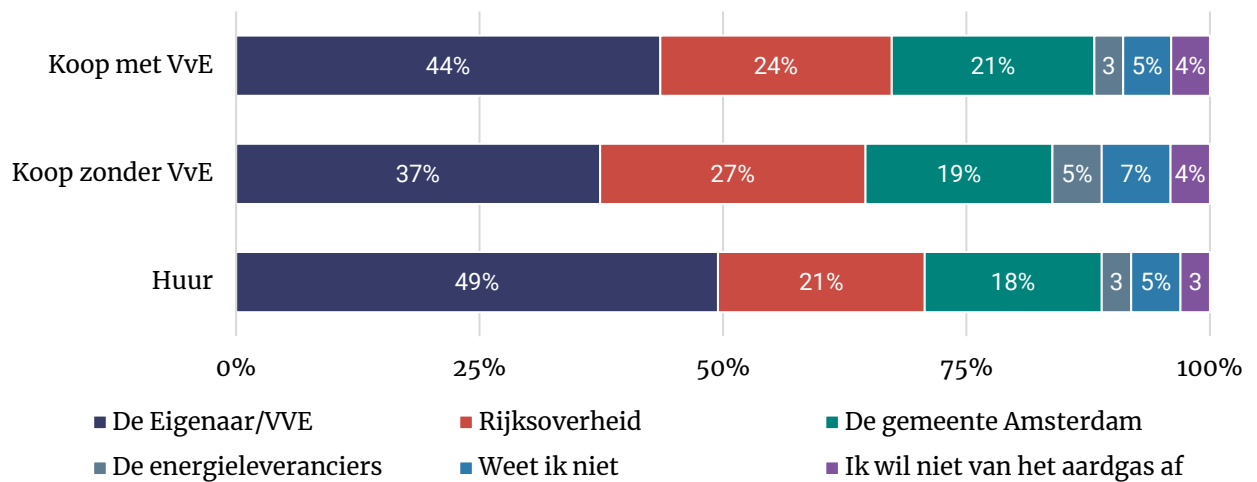

Omdat de woonsituatie hier leidend is, is het zinvoller om de doelgroepen in te delen op woonsituatie (Figuur 3.2). Voor deze groepen hebben wij de antwoorden ‘Mijn verhuurder’, ‘De vve waar ik onderdeel van uitmaak’ en ‘Ik ben zelf hoofdverantwoordelijk’ samengevoegd als de nieuwe categorie ‘De eigenaar/vve’. Voor alle drie de woonsituaties geldt dat zij deze categorie het meest noemen als hoofdverantwoordelijke.

Ongeacht de woonsituatie dicht men ook de gemeente een belangrijke rol toe. Sterker nog, de geïnterviewde Amsterdammers verwachten desgevraagd van de gemeente een voortrekkersrol en leiderschap. Zij verwachten dat de gemeente het initiatief neemt en hen proactief naar een aardgasvrij Amsterdam gidst. Men vindt het daarbij belangrijk dat de gemeente hierbij wel urgentie maar geen dwang uitstraalt; dat we dit met zijn allen moeten gaan doen is deze Amsterdammers wel duidelijk.

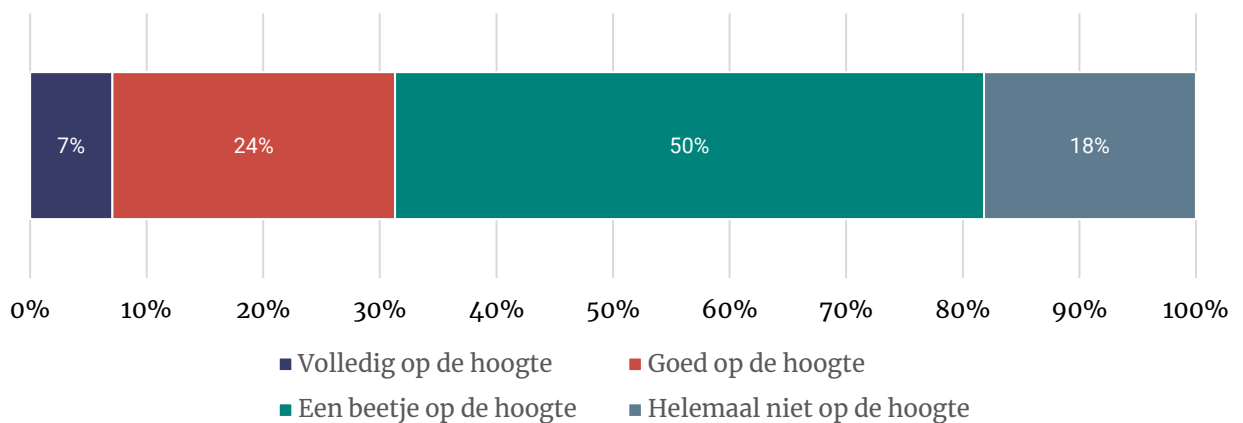
Over de energieleveranciers zegt bijna niemand in de vragenlijst dat zij de grootste verantwoordelijkheid hebben. Het percentage mensen dat niet van het aardgas af wil is voor alle woonsituaties kleiner dan 5 procent. Principiële weerstand tegen de transitie naar aardgasvrij lijkt dus klein.

Figuur 3.2 - Bij wie ligt volgens u de grootste verantwoordelijkheid om uw woning aardgasvrij te maken? – naar woonsituatie (n=469, n=208, n=762)

De meeste Amsterdammers begrijpen dat van het gas af gaan onderdeel uitmaakt van de bredere energietransitie. Onder veel Amsterdammers leeft er wel twijfel en onduidelijkheid hóé men aardgasvrij wonen kan bereiken. Zo is 68 procent niet tot slechts een beetje op de hoogte van de mogelijkheden (Figuur 3.3). Echter, een kleine groep geeft aan überhaupt niet met de ontwikkeling naar aardgasvrij wonen mee te kunnen én willen.

Figuur 3.3 - In welke mate bent u op de hoogte van verduurzamende maatregelen die u kunt treffen om uw huis aardgasvrij te maken? (n=1439)

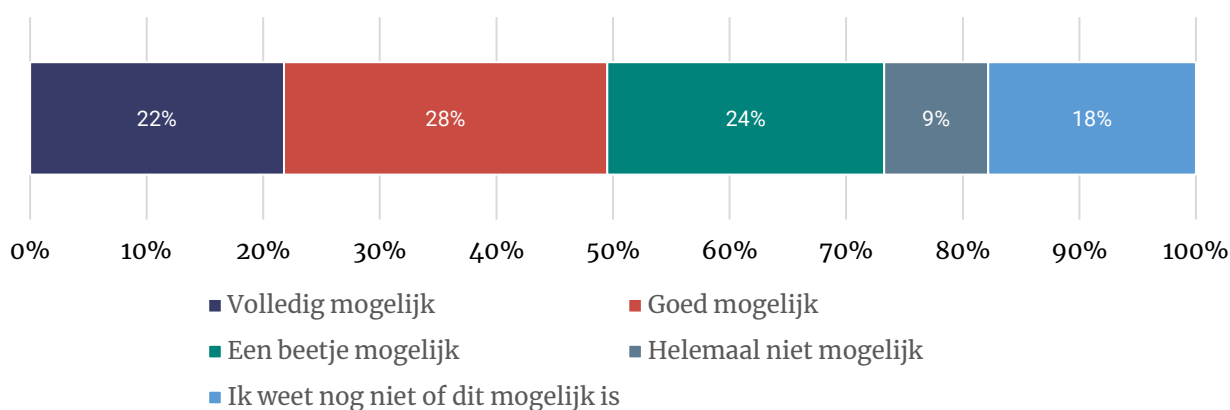
De beperkte kennis over het aardgasvrij wonen is ook te zien als we Amsterdammers vragen in hoeverre zij denken dat het in hun persoonlijke situatie mogelijk is om in 2040 aardgasvrij te leven/wonen (Figuur 3.4). De helft van hen denkt dat dit goed tot volledig mogelijk is, de andere helft ziet dat niet tot nauwelijks als een mogelijkheid.

De mate waarin mensen denken dat het mogelijk is, hangt sterk samen met de mate waarin zij op de hoogte zijn wat voor maatregelen zij kunnen treffen ($X^2=137,5$, $p<0.001$). Hoe meer men op de hoogte is van de maatregelen die zij kunnen nemen, hoe vaker men denkt dat het mogelijk is om in 2040 aardgasvrij te leven/wonen.

De beperkte kennis en relevantie onder veel Amsterdammers maakt van het gas af gaan de grootste ver-van-mijn-bed-maatregel onder de grotere verduurzamende investeringen. De kennis van Amsterdammers over aardgasvrij wonen loopt wel uiteen wat betreft de woonprofielen. Jezelf als de eindbeslissers zien om met je woning van het gas af te gaan, lijkt leidend voor de mate van kennis en relevantie. Amsterdammers met een koopwoning zonder vve zijn meer op de hoogte en denken ook vaker dat het volledig mogelijk is om in 2040 aardgasvrij te leven/wonen. Geïnterviewde eigenaren zonder vve lijken daarnaast ook vaker al informatie opgezocht te hebben, ten opzichte van eigenaren met vve en huurders die zichzelf niet als eindbeslissers zien.

Figuur 3.4 - In welke mate denkt u dat in uw persoonlijke situatie en in uw huis mogelijk is om in 2040 aardgasvrij te leven/wonen? (n=1439)

3.2 Geld zowel een drempel als een motivatie voor aardgasvrij wonen

Hoge kosten en een verhuurder/vve die geen maatregelen wil nemen, zijn voor meer dan de helft van alle Amsterdammers de belangrijkste redenen om niet van het gas af te gaan (Figuur 3.5). Technische belemmeringen, 'gedoe' in de woning en het idee dat de gemeente het zelf maar moet regelen en betalen, worden elk door iets minder dan 10 procent van de Amsterdammers genoemd. Technische belemmeringen zijn de belangrijkste reden voor Amsterdammers die in een monumentaal pand wonen. Een kleine 4 procent vindt van het gas af gaan niet belangrijk of denkt niet dat het helpt en de overige 16 procent ziet geen belemmeringen bij het aardgasvrij maken van de woning of heeft dit al gedaan.

Opvallend is dat eigenaren vaker dan huurders aangeven dat hoge kosten de grootste beperking zijn, terwijl zij gemiddeld een hoger inkomen hebben. Verklaringen zijn dat eigenaren het uit eigen zak mogen betalen en dat huurders met name aangeven dat hun verhuurder de grootste belemmering vormt. Zonder zeggenschap over de woning is betaalbaarheid immers minder relevant. Huurders geven vaker aan dan eigenaren dat 'de gemeente het maar moet regelen en betalen', hier ligt mogelijk ook een hulpbehoefte aan het adres van de gemeente in besloten.

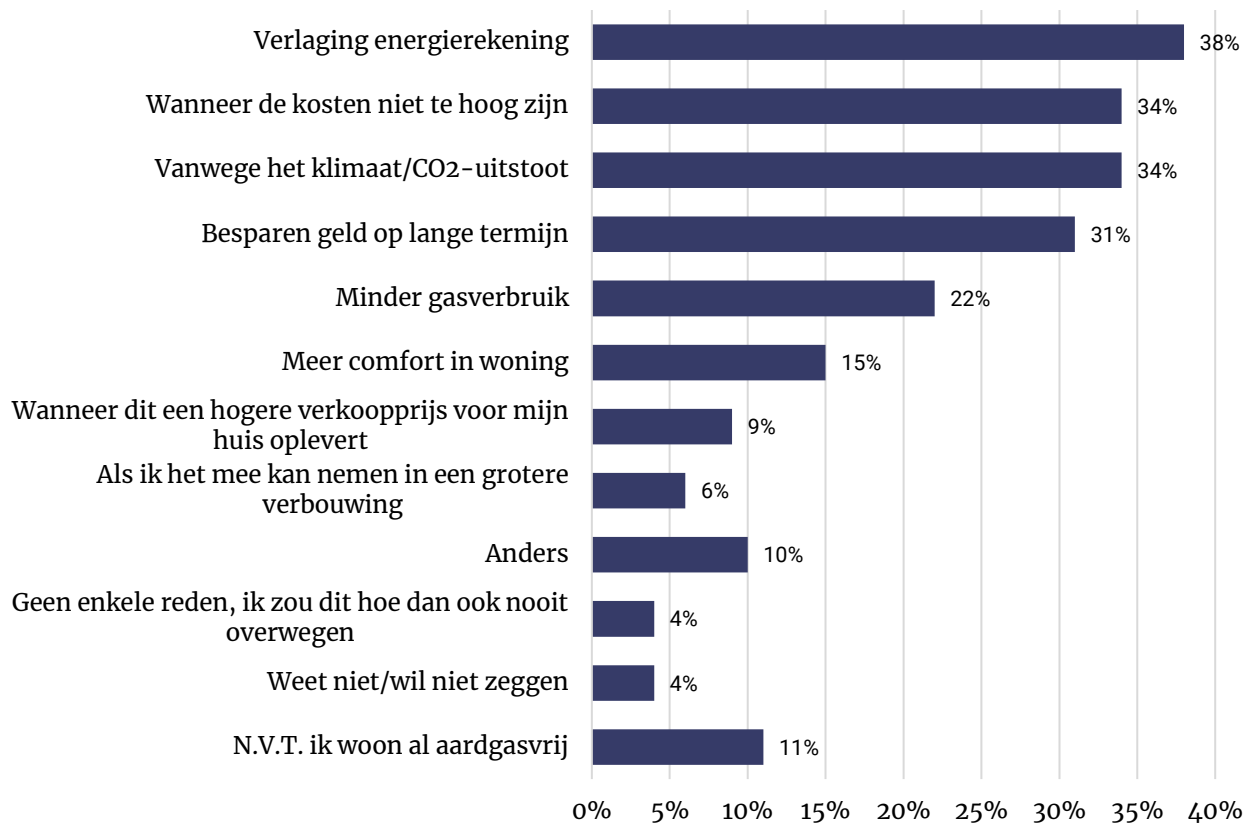
Het zijn vooral de geïnterviewde eigenaren die de warmtepomp op de radar hebben als een concrete maatregel om van het gas af te kunnen gaan. Echter, lijkt ook de kennis van de geïnformeerde eigenaar niet veel verder te gaan dan dat het om een (vaak nog) te dure investering gaat; weinigen kunnen uitleggen wat de werking van een warmtepomp is en wat het hen biedt. Diegenen die een warmtepomp overwegen zitten vooral nog met technische en praktische vragen. Een enkeling begrijpt dat een goed geïsoleerd huis een belangrijke voorwaarde is.

Figuur 3.5 - Wat is zou voor u de voornaamste reden zijn om uw huis niet aardgasvrij te maken? (n=1439)

Ook bij motivaties om het huis wél aardgasvrij te maken (Figuur 3.6), speelt geld een grote rol. Drie van de vijf meest genoemde antwoorden hebben direct met geldbesparing te maken en een vierde (minder gasverbruik) hangt daar mee samen. Opnieuw zijn de kosten voor eigenaren belangrijker dan voor huurders. De huurders geven vaker een alternatief open antwoord waarbij ze in verschillende bewoordingen aangeven dat initiatief van de verhuurder hen zou motiveren. Naast kosten noemt ongeveer een derde (34%) van alle Amsterdammers klimaat/CO₂-uitstoot als motivatie.

Figuur 3.6 - Wat zou u motiveren om uw huis wél aardgasvrij te maken? (n=1439)

4 Ondersteuning door de gemeente

4.1 Enige verdeeldheid ten aanzien van ambitie gemeente

Zes op de tien Amsterdammers staan (volledig) achter de ambitie van de gemeente om in 2040 aardgasvrij te zijn (Figuur 4.1). Amsterdammers van onder de 40 jaar en Amsterdammers met een hoog opleidingsniveau en/of inkomen staan vaker volledig achter de ambitie van de gemeente. Dit correleert echter niet met de woonsituatie: huurders en eigenaren met vve staan veel vaker volledig achter de ambitie van de gemeente (40% en 43% resp.) dan eigenaren zonder vve (28%), terwijl deze laatste groep over het algemeen hoog opgeleid is met een hoog inkomen. Een mogelijke verklaring is dat de huurders en eigenaren zonder vve als niet-beslissers een ideëlere inschatting maken, waarbij de wens de vader van de gedachte is. Andersom, maken de eigenaren zonder vve op basis van hun thuissituatie wellicht een realistischere en daarmee wat negatievere inschatting.

Drie op de tien Amsterdammers staan slechts een beetje achter de gemeentelijke ambitie of weten het nog niet. De overige 10 procent staat er helemaal niet achter en aan hen is open gevraagd waarom zij er niet achter staan. De meest genoemde redenen zijn dat het te duur is, dat het niet haalbaar is of dat het zinloos/onzin is.

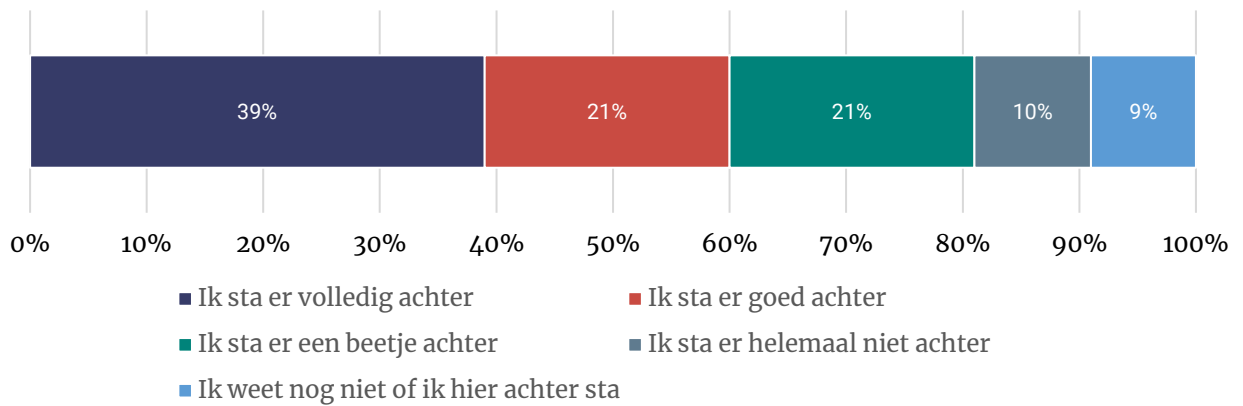
De geïnterviewde Amsterdammers geven aan dat zij de plannen van de gemeente om van het gas af te gaan nog te onduidelijk en vrijblijvend vinden. Bij sommigen leidt de ervaren onduidelijkheid tot een passieve, afwachtende houding;

“Eerst maar eens zien welke richting men op wil voordat ik zelf een stap maak”.

Het ervaren gebrek aan visie doet bij hen afbreuk aan het gepercipieerde handelingsperspectief. Wanneer er een verankerd plan van de gemeente zou liggen voor het eigen woonblok, buurt of stadsdeel hebben de geïnterviewden ook het gevoel dat ze (financieel) kunnen anticiperen en ze de gemeente aan de gemaakte afspraken kunnen houden.

Enkele geïnterviewden vallen over de in hun ogen negatieve insteek (“*framing*”) van de gemeentelijke ambitie: we moeten ons volgens hen niet zozeer fixeren op van het gas af gaan, maar juist op het met zijn allen op de groene energie overstappen. Dit zou voor hen een positievere insteek zijn.

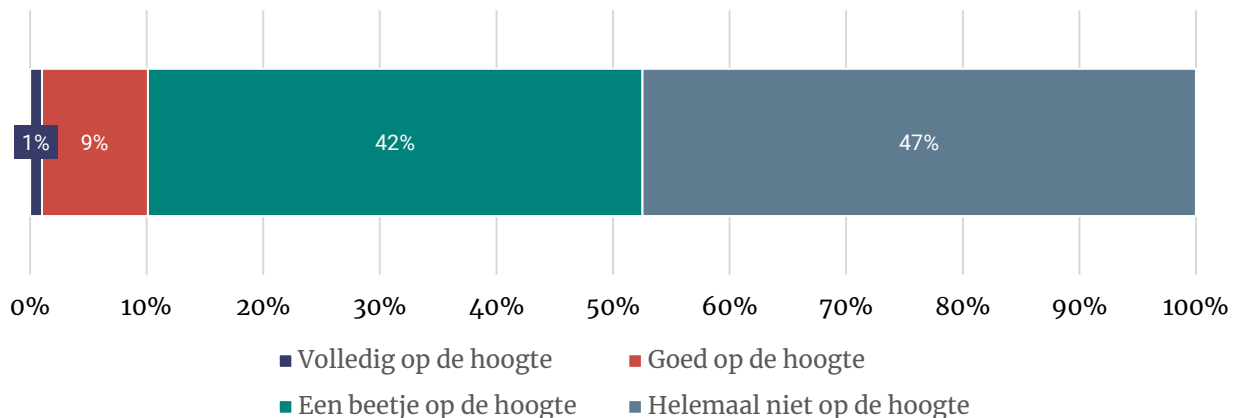
Figuur 4.1 – Staat u achter de ambitie van de gemeente om in 2040 aardgasvrij te zijn? (n=1439)

4.2 Ondersteuning door de gemeente is vrijwel onbekend

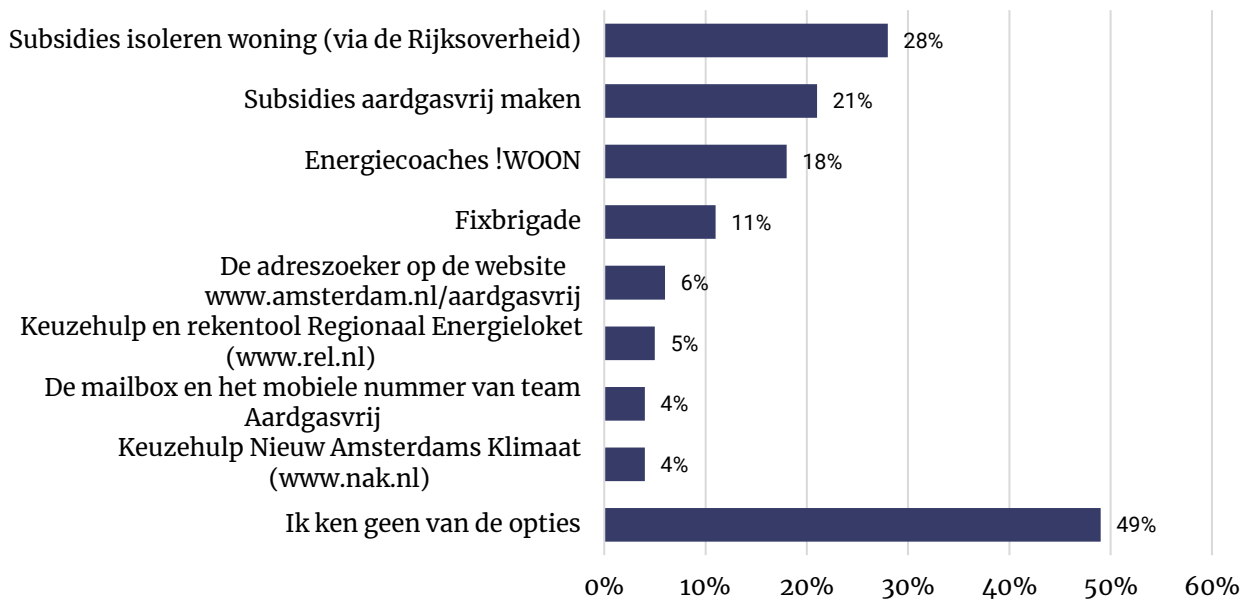
Slechts een op de tien Amsterdammers is volledig of goed op de hoogte van de ondersteuning die de gemeente hen kan bieden om hun huis te verduurzamen (Figuur 4.2). Het overgrote merendeel is maar een klein beetje of helemaal niet op de hoogte. Huurders zeggen vaker helemaal niet op de hoogte te zijn, eigenaren vaker een beetje.

Figuur 4.2 - In welke mate bent u op de hoogte van de ondersteuning die de gemeente u kan bieden om uw huis te verduurzamen om van het aardgas af te komen? (n=1439)

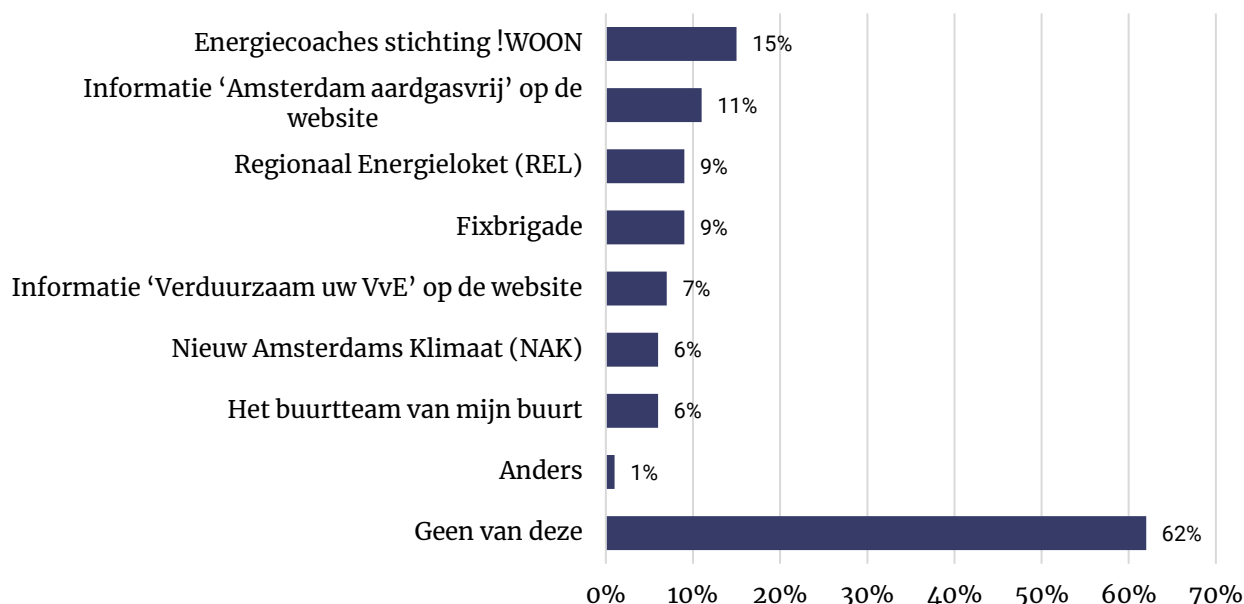
Dat Amsterdammers nauwelijks op de hoogte zijn van het aanbod aan ondersteuning dat de gemeente biedt, blijkt ook als we vragen welk van de vormen van aangeboden ondersteuning zij herkennen (Figuur 4.3). Ongeveer de helft (49%) van alle Amsterdammers kent geen enkele optie, waaronder meer huurders dan eigenaren. Een aantal mensen weet wel dat er subsidies mogelijk zijn voor het isoleren van hun woning en (in iets mindere mate) voor het aardgasvrij maken van hun woning. De vraag is echter of men subsidies logisch vindt en simpelweg verwacht bij een gemeentelijk aanbod of dat men daadwerkelijk deze concrete opties kent.

Figuur 4.3 - Om de ontwikkeling naar een duurzame stad te bevorderen heeft de gemeente het onderstaande aanbod. Welke opties kent u? (n=1439)

De resultaten voor de informatiebronnen van de gemeente zijn vergelijkbaar, maar nog wat extremer ten aanzien van de onbekendheid (Figuur 4.4). Ruim zes op de tien Amsterdammers zijn met geen enkele informatiebron bekend. Geen van de informatiebronnen is door meer dan 15 procent van de Amsterdammers herkend. Uit de interviews blijkt dat men de gemeente als afzender ook niet lijkt te herkennen.

Figuur 4.4 - Met welke onderdelen van de gemeente Amsterdam bent u bekend als informatiebron over het verduurzamen van uw woning? (n=1439)

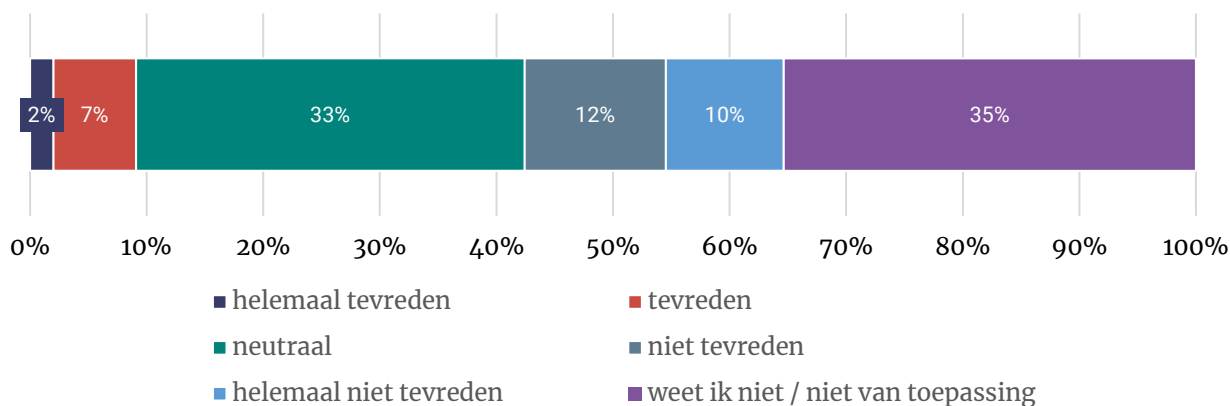
4.3 Onbekend maakt onbemind

De onbekendheid met het aanbod werkt ook door in de verdeeldheid en neutraliteit van Amsterdammers ten aanzien van de tevredenheid over het aanbod. Minder dan een op de tien (9%) is (helemaal) tevreden over de mate waarin de gemeente ondersteuning biedt in de transitie naar aardgasvrij wonen (Figuur 4.5). Daar staat tegenover dat 22 procent (helemaal) niet tevreden is. Het overgrote deel van de Amsterdammers (68%) is neutraal of weet niet wat ze van de ondersteuning vinden. Hierbij speelt mogelijk ook mee dat men niet de gemeente als afzender herkent.

Amsterdammers die (helemaal) niet tevreden zijn over het aanbod, geven ook vaker aan dat zij niet op de hoogte zijn van de ondersteuning die de gemeente biedt. Een deel hiervan vindt dat ondersteuning per definitie niet goed is als niemand weet dat het bestaat en wat het dan inhoudt. Een gebrek aan communicatie en informatie wordt door veel van hen genoemd als reden waarom zij ontevreden zijn over het aanbod. Een ander (en kleiner) deel hiervan zal principieel ontevreden zijn over de ondersteuning: Amsterdammers die het helemaal oneens zijn met de stellingen uit thema A (“Ik maak mij zorgen over klimaatverandering”, etc.) zijn ook vaak helemaal ontevreden over de ondersteuning die de gemeente biedt.

De geïnterviewde Amsterdammers plaatsen het gemeentelijke aanbod van verschillende initiatieven en organisaties binnen de context van het enorme aanbod aan (online) informatie dat over het verduurzamen van de woning te vinden is. De veelheid aan bronnen maakt dat zij soms door de bomen het bos niet meer zien en ook niet weten wat het aanbod van de gemeente Amsterdam is. Doordat zij met deze attitude het aanbod van de gemeente aanschouwen, maakt dat sommigen er op voorhand tegenop zien om zich in de informatie te verdiepen. Zij geven daarom aan bovenal behoefte te hebben aan meer structuur en overzicht in de informatie.

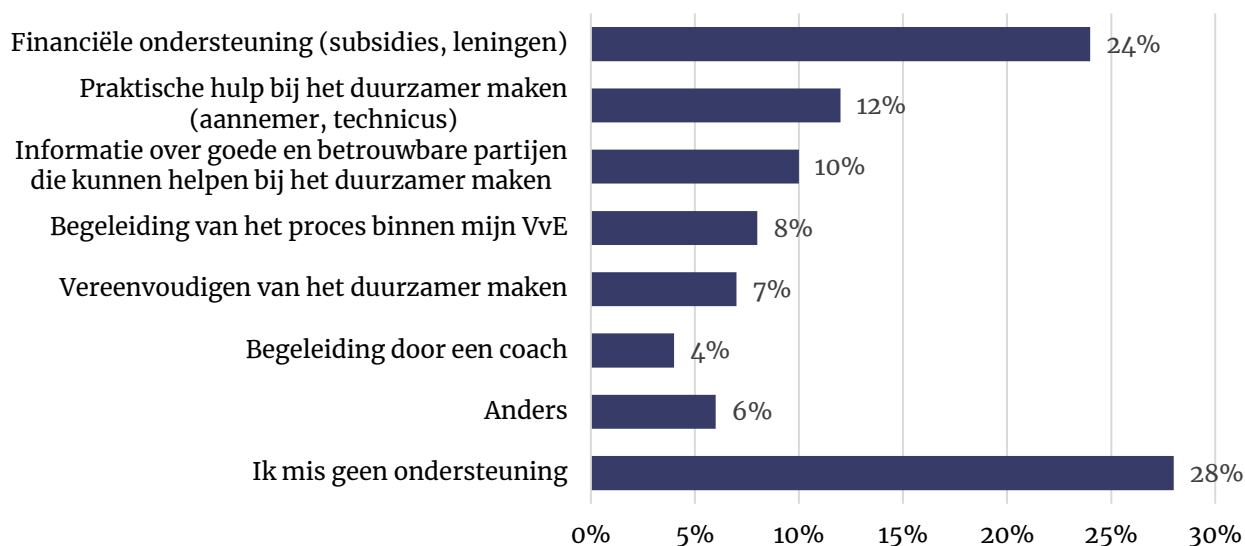
Figuur 4.5 - Hoe tevreden bent u over de mate waarin de gemeente u ondersteuning biedt in de transitie naar aardgasvrij wonen? (n=1439)

Bijna een kwart (24%) van de Amsterdammers zegt vooral financiële ondersteuning van de gemeente te missen bij het verduurzamen van de woning (Figuur 4.6). Daar staat tegenover dat ongeveer evenzoveel Amsterdammers (28%) helemaal geen ondersteuning van de gemeente missen. Dit zijn vaker huurders dan eigenaren, maar hun motivaties hiervoor lopen uiteen. Het lijkt vooral zo te zijn dat huurders ondersteuning niet missen omdat hun verhuurder of corporatie niet wil verduurzamen. Anderen verwachten mogelijk bij het lezen over ondersteuning dat er (vooral) actie van henzelf gevraagd wordt en zien zij dat niet zitten.

Ondersteuning door een coach scoort met 4 procent laag. Tijdens de interviews blijkt dat de ervaringen met energiecoaches uiteenlopen. De ene huurder is enthousiast over de tips & tricks om het huis met eenvoudige aanpassingen te verduurzamen. De andere eigenaar baalt van het algemene, onvolledige advies dat ze voor een grootschalige verduurzaming van haar Rijksmonument heeft gekregen. Daarbij spreken meerderen hun lage verwachtingen uit ten aanzien van de generieke producten & diensten die men bij commerciële partners van de gemeente verwacht. Zeker wanneer deze partijen via aanbesteding aan de gemeente verbonden zouden zijn geraakt, zou dit voor hen afbreuk kunnen doen aan het gewenste maatwerk.

Figuur 4.6 - Hieronder staan een aantal manieren waarop de gemeente u zou kunnen ondersteunen. Mist u momenteel een van deze manieren van ondersteuning? (n=1439)

4.4 Behoeftte aan advies op maat, het liefst online

Er is over het algemeen veel behoefte aan meer informatie over het verduurzamen van de woning. Acht op de tien willen ten minste over één onderwerp meer informatie hebben (Figuur 4.7). Het onderwerp waar men het liefst meer over wil weten is advies op maat voor hun eigen woonsituatie. Dit zijn met name eigenaren met vve: bijna de helft van hen (48%) geeft aan hier meer informatie over te willen. Het advies op maat gaat er bij hen over hoe zij kunnen verduurzamen in gezamenlijkheid met de vve of anders juist buiten de vve om. Ruim een derde van de Amsterdammers (34%) wil meer weten over subsidies en financieringsmogelijkheden. Van de grotere maatregelen worden warmtepompen en zonnepanelen het meest genoemd.

Opvallend is de lage score van 'ervaringen van andere Amsterdammers' (10%) omdat in de interviews mond-tot-mond-aanbevelingen van gelijken/lotgenoten Amsterdammers grote mate van betrouwbaarheid lijken te bieden. Ook in de focusgroepen zelf werden succesverhalen (zoals geslaagde uitvoeringen met de vve en positieve ervaringen met een energiecoach) gretig gedeeld en van elkaar aangenomen. Het onderling delen van verhalen lijkt ook bij te dragen aan het eerder genoemde gevoel van saamhorigheid. Een mogelijke verklaring is dat men tijdens de interviews echte voorbeelden vernam die men herkende en relevant vond voor de eigen situatie. De antwoordcategorie in de vragenlijst was voor Amsterdammers wellicht nog te abstract en generiek.

Huurders hoeven vaker geen informatie dan eigenaren, ondanks dat zij minder op de hoogte zijn van de ondersteuning die er is. Dit kan te maken hebben met een algemene desinteresse om te verduurzamen (mensen die geen informatie willen, zeggen vaker het oneens te zijn met de stellingen uit thema A). Het kan er ook op wijzen dat sommige mensen wel willen verduurzamen maar er niet op zitten te wachten om dit zelf te doen. Zij vinden het bijvoorbeeld de taak van hun verhuurder en/of de gemeente om te verduurzamen en hoeven dus zelf niet de informatie te hebben om dat te doen. Deze mensen kunnen wel achter de ambitie van de gemeente staan om in 2040 aardgasvrij te zijn, maar zien voor zichzelf geen rol om dit te realiseren.

De gewenste invulling van die financiële ondersteuning lijkt enkele **nuances** met zich mee te dragen. Met respectievelijk 39 procent en 34 procent willen Amsterdammers namelijk zowel ‘advies op maat voor de eigen woonsituatie’ alsmede meer ‘informatie over subsidies en financieringsmogelijkheden’. Tijdens de interviews werd deze samenhang tussen het gewenste maatwerk en financiële ondersteuning verder verduidelijkt. Zo is het voor de geïnterviewde Amsterdammers belangrijk om zowel de kosten als de baten inzichtelijk te krijgen;

“Wanneer heb ik het eruit?”.

En inzicht in de baten is voor hen tweeledig: ze willen niet alleen weten wat hun eigen financiële winst is, maar verwachten ook dat de gemeente de gezamenlijke klimaatwinst inzichtelijk maakt;

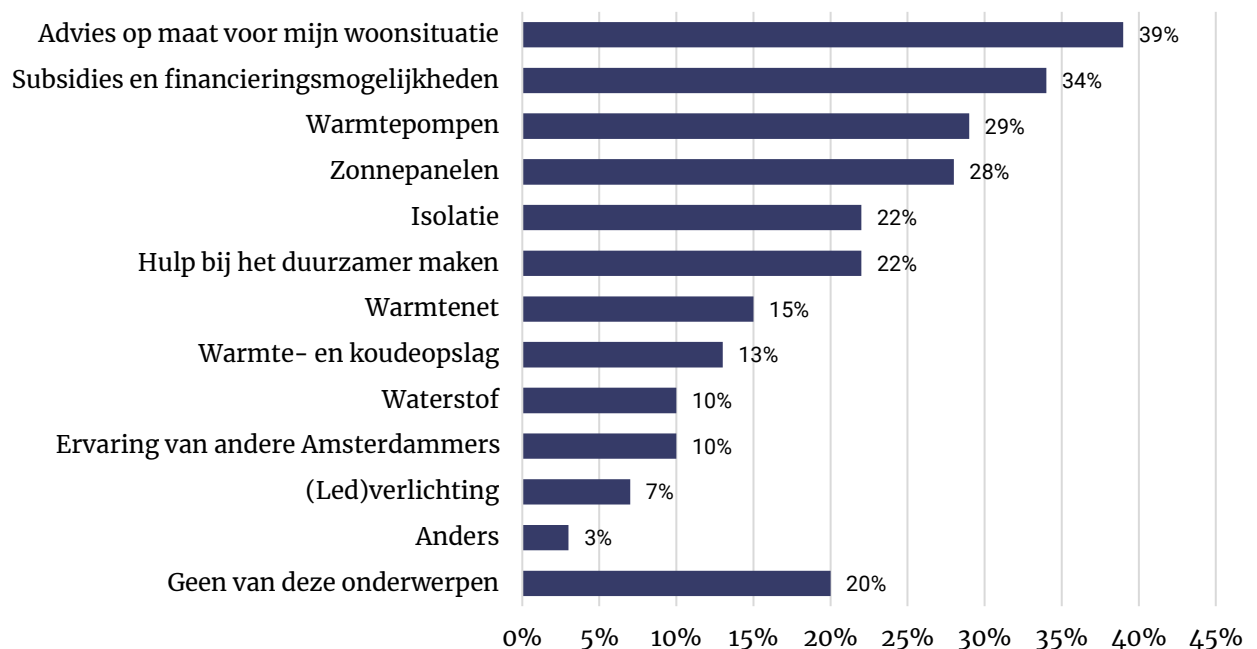
“Wat levert het de stad en/of de wereld op nu we samen deze inspanning leveren?”.

De relatief welvarende eigenaren zonder vve gaan nog een stapje verder door te stellen dat kwaliteit belangrijker is dan wat het hen gaat kosten;

“Zo lang het maar goed gebeurt en passend is voor mijn woning”.

Zij vullen daarbij aan dat de gemeente mag laten zien dat zij voorrang geeft aan de armere huishoudens.

Figuur 4.7 - Over welke onderwerpen wilt u meer weten als het gaat om het duurzamer maken van uw woning? (n=1439)

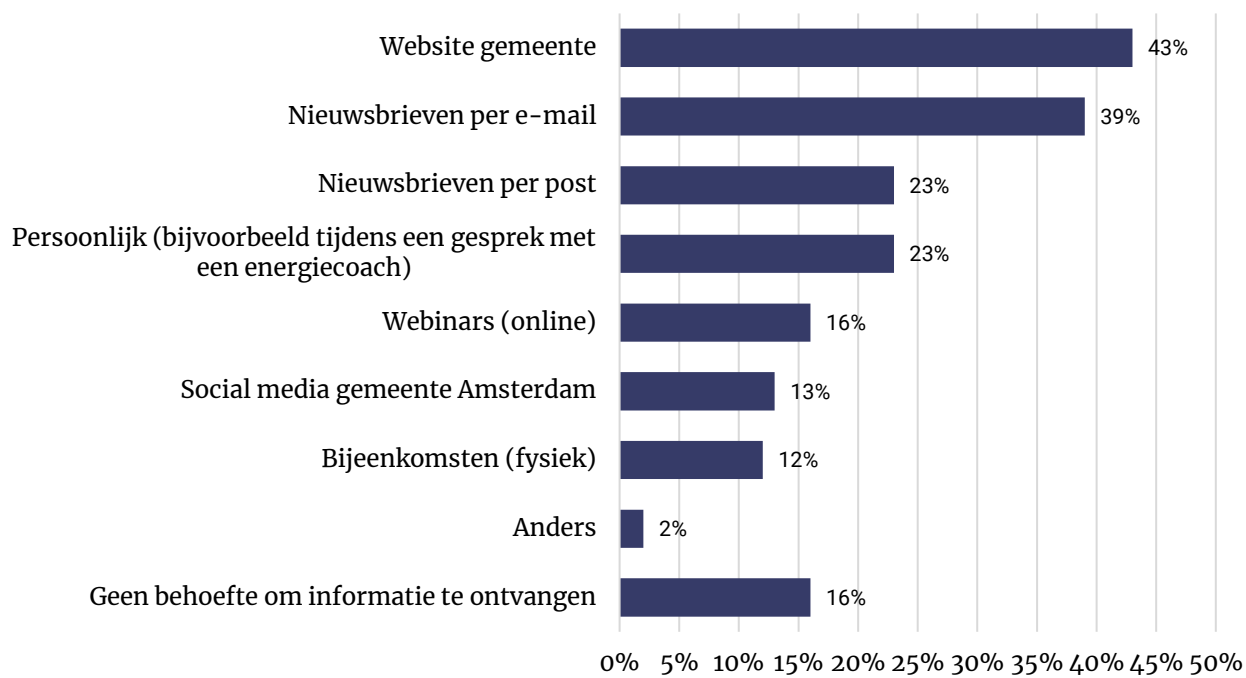
Ruim vier op de tien Amsterdammers (43%) willen de informatie over het verduurzamen van hun woning het liefst tot zich krijgen via de website van de gemeente (Figuur 4.8). De website van de gemeente kan in de ogen van de geïnterviewde Amsterdammers een wegwijzer en een logisch vertrekpunt zijn, maar dat is het momenteel nog niet. De website van de gemeente kan voor de geïnterviewden in potentie ook de poort zijn naar betrouwbare informatie. Mocht de gemeente hen gaan doorverwijzen naar commerciële aanbieders, kan de gemeente fungeren als een soort van keurmeester.

Amsterdam kent een heel divers palet aan woonsituaties. Dit maakt dat juist Amsterdammers op zoek zijn naar informatie over verduurzaming die voor hun specifieke woonsituatie van toepassing is. Denk bij woonsituatie aan de mate van zeggenschap over de woning (huur/koop/vve) en aan het type woning (appartement, Rijksmonument, woonboot, etc.). Zo wil bijna een kwart (23%) informatie ontvangen die voor hen persoonlijk is. Uit de interviews blijkt dat informatie van de gemeente hen persoonlijk in staat moet stellen een betere keuze te maken voor bijvoorbeeld hun eigen vve of Rijksmonument, of het moet hen helpen de eindbeslissers van hun woning te motiveren. Zo mag de gemeente aan de huurders gaan laten zien dat zij hen ondersteunt om een vuist te maken naar de particuliere verhuurder of corporatie, zodat huurders het gevoel hebben sterker te staan. Dit geldt ook voor kopers met een vve: de gemeente mag laten zien wat zij doen om vve-besturen aan te zetten tot actie. Deze behoeftes gaan ogenschijnlijk een stuk verder dan wat men momenteel van een energiecoach verwacht (zie ook Figuur 4.6).

Opvallend is de lage score van de fysieke bijeenkomsten (12%), aangezien de gemeente in de ogen van de geïnterviewde Amsterdammers de verantwoordelijkheid draagt om alle Amsterdammers goed te bereiken en zij fysieke ondersteuning in buurthuizen concreet noemen. Ook hier ligt de verklaring mogelijk besloten in de persoonlijke relevantie: als antwoordcategorie in de vragenlijst worden 'fysieke bijeenkomsten' wellicht met generieke informatie geassocieerd.

Figuur 4.8 - Hoe wilt u de informatie over het duurzamer maken van uw woning, de overstap naar duurzaam wonen en aardgasvrij wonen het liefst ontvangen? (n=1439)

A Bijlage 1: Vragenlijst Gemeente Amsterdam, energietransitie en aardgasvrij wonen

In opdracht van Gemeente Amsterdam voert I&O Research onderzoek uit naar de energietransitie in Amsterdam en aardgasvrij wonen. Met het invullen van de vragenlijst helpt u de Gemeente inzicht te krijgen in de bereidheid van Amsterdammers om energie te besparen en in de mogelijkheden die inwoners zien om hun huis te verduurzamen en aardgasvrij te maken.

Het invullen kost ongeveer 15 minuten. De antwoorden worden vertrouwelijk behandeld.

Hartelijk dank alvast voor het meedoen!

[Vragenlijst]

A: kennis en houding energietransitie

1. Wat houdt volgens u de term energietransitie in?

.....

< Na vraag 1 niet terug >

< Definitie energietransitie tonen >

Energietransitie definitie

Energietransitie is de overgang van gebruik van fossiele energiebronnen naar volledig groene energie. Met andere woorden: de overgang van het gebruik van kolen, olie en gas naar het gebruik van zon, wind en water als bron van energie. Van een dieselauto naar een elektrische auto, van een cv-ketel naar een warmtepomp.

2. In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

	Helemaal mee eens	Eens	Neutraal	On-eens	Helemaal oneens	Weet ik niet/geen mening
Ik ben op de hoogte van de negatieve effecten van klimaatverandering						
Ik maak me zorgen over klimaatverandering						
Ik voel me verantwoordelijk om actie te ondernemen tegen klimaatverandering						
Ik denk dat mijn acties invloed kunnen hebben op klimaatverandering						

Ik vind het belangrijk dat Gemeente Amsterdam stappen onderneemt tegen klimaatverandering						
---	--	--	--	--	--	--

B: kennis en houding aardgasvrij wonen (gedragsbepalers: weerstand, zelfbeeld, automatische reacties en onbewuste associaties, emoties, sociale omgeving, fysieke omgeving, kunnen, kennis en houding).

3. In welke mate bent u op de hoogte van verduurzamende maatregelen die u kunt treffen om uw huis aardgasvrij te maken?
  - Helemaal niet op de hoogte
  - Een beetje op de hoogte
  - Goed op de hoogte
  - Volledig op de hoogte

4. Heeft u een van de volgende acties ondernomen om uw woning te verduurzamen of aardgasvrij te maken?
  - Ik heb mijn huis geïsoleerd (dakisolatie, vloerisolatie, muurisolatie, raamisolatie)
  - Kierdichting
  - Thermostaat lager gezet
  - Minder ruimten verwarmen
  - Vloerverwarming
  - Elektrische verwarming
  - Duurzame verlichting (LED)
  - Elektrisch koken
  - Elektrisch douchen
  - Efficiënte CV-ketel (gas)
  - Warmtepomp (elektrisch)
  - Hybride warmtepomp (elektrisch + gas)
  - Zonnepanelen
  - Anders namelijk.....
  - Niets, mijn woning is duurzaam opgeleverd < naar vraag 6 >
  - Niets < naar vraag 6 >

5. Wat waren voor u de meest belangrijke redenen waarom u voor deze acties heeft gekozen? *Meerdere antwoorden mogelijk (maximaal 3) < Antwoorden in random volgorde tonen >*
  - Lagere energierekening
  - Gelddbesparing op de lange termijn
  - Hogere verkoopprijs voor mijn huis
  - Vanwege het klimaat/CO₂-uitstoot
  - Minder gasverbruik
  - Meer comfort
  - Minder afhankelijk zijn van Rusland/buitenland
  - Omdat ik dacht dat het in de toekomst verplicht wordt
  - Anders, namelijk:
  - Weet ik niet

6. Welk van de volgende acties om uw woning (verder) te verduurzamen of aardgas vrij te maken zou u kunnen en ook willen ondernemen?
- Mijn huis isoleren (dakisolatie, vloerisolatie, muurisolatie, raamisolatie)
  - Kierdichting
  - Thermostaat lager gezet
  - Minder ruimten verwarmen
  - Vloerverwarming
  - Elektrische verwarming
  - Duurzame verlichting (LED)
  - Elektrisch koken
  - Elektrisch douchen
  - Efficiënte CV-ketel (gas)
  - Warmtepomp (elektrisch)
  - Hybride warmtepomp (elektrisch + gas)
  - Zonnepanelen
  - Anders namelijk.....
  - Niets, mijn woning is duurzaam opgeleverd
  - Niets

7. Welk van de volgende acties zou u willen ondernemen om uw woning (verder) te verduurzamen of aardgas vrij te maken **als geld geen rol zou spelen**? *Maximaal 3 antwoorden mogelijk.*

< Max 3 antwoorden >

- Mijn huis isoleren (dakisolatie, vloerisolatie, muurisolatie, raamisolatie)
- Kierdichting
- Thermostaat lager gezet
- Minder ruimten verwarmen
- Vloerverwarming
- Elektrische verwarming
- Duurzame verlichting (LED)
- Elektrisch koken
- Elektrisch douchen
- Efficiënte CV-ketel (gas)
- Warmtepomp (elektrisch)
- Hybride warmtepomp (elektrisch + gas)
- Zonnepanelen
- Anders namelijk.....
- Niets, mijn woning is duurzaam opgeleverd
- Niets

In het kader van de energietransitie heeft de gemeente Amsterdam de ambitie om in 2040 aardgasvrij te zijn. Dit vraagt van inwoners dat zij maatregelen nemen om woningen te verduurzamen.

8. Staat u achter de ambitie van de gemeente om in 2040 aardgasvrij te zijn?
- Ik sta er helemaal niet achter
  - Ik sta er een beetje achter

- Ik sta er goed achter
  - Ik sta er volledig achter
  - Ik weet nog niet of ik hier achter sta
9. < als men kiest 'helemaal niet achter' > Waarom staat u niet achter de ambitie van de gemeente om in 2040 aardgasvrij te zijn?
-

10. In welke mate denkt u dat in uw persoonlijke situatie en in uw woning mogelijk is om in 2040 aardgasvrij te leven/wonen?
- a. Helemaal niet mogelijk
  - b. Een beetje mogelijk
  - c. Goed mogelijk
  - d. Volledig mogelijk
  - e. Ik weet nog niet of dit mogelijk is
11. Wat is zou voor u de voornaamste reden zijn om uw woning *niet* aardgasvrij te maken?
- Hoge kosten
  - 'Gedoe' in mijn woning
  - In mijn woning is het technisch niet mogelijk om verduurzamende maatregelen te nemen
  - Mijn verhuurder/vve wil geen maatregelen nemen
  - Dat moet de gemeente regelen en betalen
  - Ik vind het niet belangrijk / ik wil mijn woning niet aardgasvrij maken
  - Ik denk niet dat het helpt
  - N.V.T; ik wil mijn woning verduurzamen of heb dit al gedaan
12. Wat zou u motiveren om uw woning wél aardgasvrij te maken? *Meerdere antwoorden mogelijk* < Antwoorden in random volgorde tonen >
- Verlaging energierekening
  - Besparen geld op lange termijn
  - Wanneer de kosten niet te hoog zijn
  - Vanwege het klimaat/CO₂-uitstoot
  - Minder gasverbruik
  - Meer comfort in woning
  - Als ik het mee kan nemen in een grotere verbouwing
  - Wanneer dit een hogere verkoopprijs voor mijn woning oplevert
  - Anders, namelijk:
  - Geen enkele reden, ik zou dit hoe dan ook nooit overwegen
  - Weet niet/wil niet zeggen
  - N.V.T. ik woon al aardgasvrij

C. Ondersteuning door de gemeente

13. Bij wie ligt volgens u de **grootste verantwoordelijkheid** om uw woning aardgasvrij te maken?
- De gemeente Amsterdam
  - Rijksoverheid

- Mijn verhuurder
  - De vve waar ik onderdeel van uitmaak
  - De energieleveranciers
  - Ik ben zelf hoofdverantwoordelijk
  - Weet ik niet
  - Ik wil niet van het aardgas af
14. In welke mate bent u op de hoogte van de ondersteuning die de gemeente u kan bieden om uw huis te verduurzamen om van het aardgas af te komen?
- a. Helemaal niet op de hoogte
  - b. Een beetje op de hoogte
  - c. Goed op de hoogte
  - d. Volledig op de hoogte
15. Hoe tevreden bent u over de mate waarin de gemeente u ondersteuning biedt in de transitie naar aardgasvrij wonen?
- a. Helemaal niet tevreden
  - b. Niet tevreden
  - c. Neutraal
  - d. Tevreden
  - e. Helemaal tevreden
  - f. Weet ik niet / Niet van toepassing
16. Waarom bent u < antwoord vorige vraag (niet voor c + f) > over de mate waarin de gemeente ondersteuning biedt in de transitie naar aardgasvrij wonen?
- .....

< Na deze vraag niet terug kunnen >

17. Om de ontwikkeling naar een duurzame stad te bevorderen heeft de gemeente het onderstaande aanbod. Welke opties kent u? *(meer antwoorden mogelijk)*
- Subsidies aardgasvrij maken
  - De adreszoeker op de website www.amsterdam.nl/aardgasvrij
  - Subsidies isoleren woning (via de Rijksoverheid)
  - De mailbox en het mobiele nummer van team Aardgasvrij
  - Energiecoaches !WOON
  - Fixbrigade
  - Keuzehulp Nieuw Amsterdams Klimaat (www.nak.nl)
  - Keuzehulp en rekentool Regionaal Energieloket (www.rel.nl)
  - Ik ken geen van de opties
18. Met welke onderdelen van de gemeente Amsterdam bent u bekend als informatiebron over het verduurzamen van uw woning?
- Regionaal Energieloket (REL)
  - Nieuw Amsterdams Klimaat (NAK)
  - Fixbrigade
  - Energiecoaches stichting !WOON
  - Informatie 'Amsterdam aardgasvrij' op de website
  - Informatie 'Verduurzaam uw vve' op de website

- Het buurtteam van mijn buurt
  - Anders, namelijk
  - Geen van deze
19. Hieronder staan een aantal manieren waarop de gemeente u zou kunnen ondersteunen. Mist u momenteel een van deze manieren van ondersteuning? *Indien u meerdere opties mist, kies dan degene die u het meest mist.*
- Financiële ondersteuning (subsidies, leningen)
  - Praktische hulp bij het duurzamer maken (aannemer, technicus)
  - Begeleiding door een coach
  - Vereenvoudigen van het duurzamer maken
  - Informatie over goede en betrouwbare partijen die kunnen helpen bij het duurzamer maken
  - Begeleiding van het proces binnen mijn vve
  - Anders, namelijk .....
  - Ik mis geen ondersteuning

D. Communicatievoorkeuren

20. Over welke onderwerpen wilt u meer weten als het gaat om het duurzamer maken van uw woning? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Zonnepanelen
  - Warmtepompen
  - Warmtenet
  - Waterstof
  - Isolatie
  - (Led)verlichting
  - Warmte- en koudeopslag
  - Advies op maat voor mijn woonsituatie
  - Subsidies en financieringsmogelijkheden
  - Hulp bij het duurzamer maken
  - Ervaring van andere Amsterdammers
  - Anders, namelijk .....
  - Geen van deze onderwerpen
21. Hoe wilt u de informatie over het duurzamer maken van uw woning, de overstap naar duurzaam wonen en aardgasvrij wonen het liefst ontvangen? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Website gemeente
  - Social media gemeente Amsterdam
  - Bijeenkomsten (fysiek)
  - Webinars (online)
  - Nieuwsbrieven per e-mail
  - Nieuwsbrieven per post
  - Persoonlijk (bijvoorbeeld tijdens een gesprek met een energiecoach)
  - Anders, namelijk .....
  - Geen behoefte om informatie te ontvangen

Panelclix en Panelinzicht -> achtergrondvragen

22. Om verdere duiding te geven aan de resultaten van dit onderzoek, organiseren we focusgroepen waarin respondenten uit kunnen leggen wat hun belemmeringen zijn in de weg naar aardgasvrij wonen.

Heeft u interesse om deel te nemen aan een van deze focusgroepen?

- Ja
- Nee

I&O Panel -> achtergrondvragen

Open link indien 22=Nee -> achtergrondvragen

23. Wat is uw emailadres?

Open antwoord: mailadres

24. Wat is uw telefoonnummer?

Open antwoord: telefoonnummer

- Wil ik niet zeggen.

Achtergrond (alleen als niet bekend)

25. Wat is uw geslacht?

- a. Man
- b. Vrouw
- c. Anders
- d. Wil ik niet zeggen

26. In welke postcodegebied van Amsterdam woont u?

- 1011 – 1018 (centrum)
- 1021 – 1037 (noord)
- 1041 – 1059 (west)
- 1060 – 1069 (nieuw-west)
- 1071 – 1083 (zuid)
- 1019 en 1086 – 1099 (oost)
- 1101 – 1109 (zuidoost)
- Anders, namelijk: ....

27. Wat is uw woningtype?

- Eengezinswoning
- Portiekwoning
- Beneden/Bovenwoning
- Appartement/flat
- Maisonnettewoning
- Monumentaal pand

28. Wat is uw woning situatie?

- Koopwoning met vve
- Koopwoning zonder vve
- Huurwoning van corporatie
- Huurwoning vrije sector

29. Tot welke leeftijdscategorie behoort u?

- 18 – 25
- 26 – 40
- 41 – 64
- 65 +

30. Uit hoeveel personen bestaat uw huishouden?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5 of meer

31. Wat is uw inkomen?

- Bovenmodaal (meer dan 36.500)
- Modaal (36.500)
- Minder dan modaal (minder dan 36.500)
- Gepensioneerd

32. Wat is uw opleidingsniveau?

- Geen onderwijs / basisonderwijs / cursus inburgering / cursus Nederlandse taal
- LBO / VBO / VMBO (kader- of beroepsgerichte leerweg) / MBO 1 (assistentenopleiding)
- MAVO / HAVO of VWO (eerste drie jaar) / ULO / MULO / VMBO (theoretische of gemengde leerweg) / voortgezet speciaal onderwijs
- MBO 2, 3, 4 (basisberoeps-, vak-, middenkader- of specialistenopleiding) of MBO oude structuur (vóór 1998)
- HAVO of VWO (overgegaan naar de 4e klas) / HBS / MMS / HBO propedeuse of WO Propedeuse
- HBO (behalve HBO-master) / WO-kandidaats -of WO-bachelor
- WO-doctoraal of WO-master of HBO-master / postdoctoraal onderwijs
- Weet niet/wil niet zeggen

Focusgroepen

33. Om verdere duiding te geven aan de resultaten van dit onderzoek, organiseren we groepsgesprekken waarin respondenten uit kunnen leggen wat hun belemmeringen zijn in de weg naar aardgasvrij wonen.

Heeft u interesse om deel te nemen aan een van deze gesprekken?

- a. Ja
- b. Nee

33=a -> Vraag om email (verplicht) en telefoonnummer (optioneel)

B Bijlage 2: Achtergrondkenmerken steekproef

Geslacht	Aantal	%
Man	655	46%
Vrouw	764	53%
Anders	20	1%
Totaal	1439	100%

Leeftijd	Aantal	%
18-39	322	22%
40-64	573	40%
65+	482	33%

Opleiding	Aantal	%
Laag	209	15%
Midden	349	24%
Hoog	861	60%

Inkomen	Aantal	%
Minder dan modaal	468	33%
Ongeveer modaal	266	19%
Bovenmodaal	532	37%
Onbekend/gepensioneerd/wil ik niet zeggen/weet ik niet	173	12%

Woonsituatie	Aantal	%
Koopwoning met VVE	469	33%
Koopwoning zonder VVE	208	14%
Huurwoning van corporatie	542	38%
Huurwoning vrije sector	220	15%

Stadsdeel	Aantal	%
Centrum	189	13%
Noord	238	17%
West	181	13%
Nieuw-West	249	17%
Zuid	180	13%
Oost	237	16%
Zuidoost	155	11%
Anders/ onbekend	10	1%

Contactgegevens

I&O Research Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

053 - 200 52 00

KVK-nummer 08198802

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

020 - 308 48 00

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl